

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

„Česká rozvojová pomoc v kontextu zahraniční pomoci Evropské unie“

Iva Petříčková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Běla Plechanovová CSc.

Praha 2006

Úvod.....	4
Historický vývoj.....	7
Vývoj před rokem 1989 a po něm.....	7
Koncepte rozvojové pomoci.....	12
Zásady pro poskytování zahraniční pomoci, rok 1995	13
Vstup ČR do EU a koncepte pro poskytování zahraniční pomoci	14
Vymezení kompetencí podle Zásad z roku 2004.....	16
Historický vývoj v působení neziskových nestátních organizací	21
Činnost neziskového nestátního sektoru před rokem 1989 a po něm	21
Nejdůležitější aktéři české neziskové nestátní sféry- NGOs	23
Neziskové organizace a změny jejich práce po začlenění České republiky do EU	25
Spolupráce neziskových organizací v rámci Evropské unie.....	26
Institucionální struktura Evropské unie zajišťující realizaci rozvojové politiky	29
Rozvojové cíle tisíciletí.....	29
Priority	32
Instituce Evropské unie, jejich vývoj a role v dosahování rozvojových cílů	35
Evropská komise	35
Úřad pro spolupráci a pomoc EuropeAid	36
Úřad pro humanitární pomoc ECHO	37
Rada Evropské unie	38
Evropský parlament	38
Institucionální zajištění rozvojové pomoci v České republice v současné době a možnost sdílení know-how.....	41
Institucionální zajištění rozvojové pomoci	41
Možnosti spojené s členstvím v Evropské unii.....	43
Závěr	46
Summary	51
Literatura a zdroje	53
Projekt bakalářské práce	58

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a vyznačila v ní veškeré použité zdroje informací.

V Praze, 20. července 2006

Bedřichová
.....

Úvod

Rozvojová pomoc je důležitou součástí zahraniční politiky České republiky. Jedná se o důležitý nástroj prevence konfliktů, předcházení nelegální migraci a organizovanému zločinu. Rozvojová asistence pomáhá zmírňovat degradaci životního prostředí, má pozitivní dopad na stabilizování světové ekonomiky a rozvoj obchodních kontaktů. V neposlední řadě pak napomáhá navazování diplomatických vztahů a zvyšování prestiže republiky.

V bakalářské práci „*Česká rozvojová pomoc v kontextu zahraniční pomoci Evropské unie*“ se pokusím nalézt odpověď na otázku, jak se vyvíjela koncepce rozvojové pomoci na úrovni České republiky a jak se projevil vstup do Evropské unie, který je bezesporu významným milníkem v jejím poskytování. Pokusím se nalézt příklady výhod a nevýhod, které se vstupem do EU vznikly.

Abych mohla svou odpověď podložit argumenty, zanalyzuji Českou rozvojovou pomoc a pomoc Evropské unie. Protože se v obou případech jedná o velmi komplexní problematiku, zaměřím se zejména na několik bodů: historický vývoj, institucionální rámec a management poskytování pomoci. Pro svou práci použiji metodu analyticko-historickou.

V první části práce se tedy pokusím v krátkosti představit rozvojovou pomoc, která byla realizována Českou republikou¹.

V této kapitole popíši, jak se utvářela kritéria pro vybírání zemí, kterým byla poskytována bilaterální rozvojová pomoc, jak se měnila intenzita poskytované pomoci a jak se měnily oblasti směřování pomoci. V tomto komplexním dílu práce se soustředím především na deskripci vývoje státního sektoru a na vývoj nestátních neziskových organizací, hlavního partnera státu.² V krátkosti se pokusím zhodnotit, jakým způsobem se změnilo nahlížení pomoci a jak se navazovalo na pomoc realizovanou před rokem 1989. V této kapitole dále popíši taktéž mezníky, které v budování institucionálního rámce vznikly od roku 1989, zmíním vývoj spojený se vstupem České republiky do OECD a EU, přípravu na vstup i dopad. V krátkosti

¹ V kontextu práce bude dále přesně definován název státního útvaru podle doby, v níž byla pomoc poskytována.

nastíním, jakým způsobem se měnil institucionální rámec v souvislosti se závazky, které vstup do OECD a EU přinášel. Zhodnotím roli Ministerstva zahraničních věcí a jednotlivých resortních ministerstev. Protože reformy nejsou ukončeny, poukážu v této kapitole taktéž na změny, které mají v budoucnosti vzniknout.

Zlomové roky 1995 a 2004 přinesly změny nejen v rámci institucionálního zajištění pomoci, ale také v rámci poupravení celkové koncepce. Druhá část deskripce rozvojové pomoci České republiky tedy bude věnována nástinu koncepčního rámce. Zejména pak popisu důležitých kompetenčních změn, postupů, priorit, výběru partnerských zemí a prioritních oblastí činností.

Aby byl obraz historie poskytování bilaterální pomoci České republiky úplný, věnuji další kapitole popisu neziskového sektoru. Oproti zemím Evropské unie, procházela česká nezisková scéna velmi specifickým vývojem. V této kapitole vysvětlím, proč byl zvláštní, jaké události měly na jeho formování vliv a jakou má roli nyní. Považuji za nutné v krátkosti představit hlavní neziskové nestátní organizace a jejich platformu, která má důležitou roli jak v kontextu spolupráce se státem, tak v rámci spolupráce na úrovni Evropské unie.

Jak jsem již zmínila výše, cílem mé práce je poukázat na možnosti, které vznikly se vstupem České republiky do Evropské unie. V kapitole věnující se neziskovému sektoru se proto pokusím nalézt odpověď na to, jakým způsobem se podařilo právě NGOs profitovat z nového prostředí, kde jsou výhody a kde jsou nevýhody, jak se dokázaly zorientovat a využít zkušeností v budování lidských zdrojů a sdílení informací.

Na úrovni státu jistě může dojít k podobné výměně zkušeností. Abych mohla dokázat, že díky vstupu do EU získala ČR možnost inspirovat se v postupech a praktikách při poskytování rozvojové pomoci, věnuji druhou velkou kapitole své práce rozboru rozvojové pomoci Evropské unie. Pro případné zhodnocení možností přejímání institucionálního rámce, považuji za nutné v krátkosti popsat instituce EU. Zejména z pohledu rozdělení kompetencí v rámci: Evropské komise, Rady Evropské unie a Evropského parlamentu. Pozornost věnuji tomu, jak jsou naplňovány cíle, které jsou

² Dohoda z Cotonou, Ústav mezinárodních vztahů, Rozvojové středisko, Praha 2004, s. 7

přijaté taktéž i Českou republikou. Jednou z velkých otázek poskytování pomoci je kromě řízení i její financování, proto zaměřím svou pozornost i na tento aspekt.

Na základě výše popsané kapitoly zhodnotím, zda je možné, aby Česká republika převzala unijní model institucionálního zajištění pomoci. V současné době probíhá příprava institucionální reformy v rámci Rozvojového zákona, je tedy otázkou, zda by její součástí nemohla být i implementace některého již užívaného systému. Pokud ano, jakého?

Druhou otázkou, kterou se pokusím zodpovědět bude, zda je možné využívat nějakým způsobem zkušenosti Společenství v poskytování Evropské rozvojové pomoci. A pokud ano, jakých? Jednalo by se spíše o sdílení know-how či o spolupráci při její realizaci?

Česká rozvojová pomoc prochází stálým vývojem. Proto věřím, že tato práce podá nový komplexní přehled reflektující poslední vývoj a nové možnosti, které bezesporu vznikly po roce 2004. Věřím, že bude přínosem pro další studium této důležité oblasti zahraniční politiky. V současné době je daná problematika zmapována z pohledu institucí Evropské unie či členských zemí. Dále existují studie, které popisují jednotlivé aspekty rozvojové pomoci. Cílem mé práce je obsáhnout jak popis rozvojové pomoci poskytované Unií tak členským státem. Možnosti prolínání těchto dvou úrovní ve smyslu obohacování se a sdílení know-how. Pokusím se využít pro svou práci zejména studie institucí Evropské unie, dokumenty aktérů nestátní neziskové sféry, Vlády ČR a odborné publikace věnující se problematice rozvojové pomoci obecně. V Českém prostředí práce podobného charakteru zatím neexistuje, dostupné jsou dílčí studie, jejichž vypracování se věnuje zejména Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů a dále pak jednotlivé nestátní neziskové organizace a jejich platformy. Tato práce by tak měla přinést nový pohled na danou problematiku.

Vývoj před rokem 1989 a po něm

Československá socialistická republika byla významným poskytovatelem zahraniční pomoci. Pro země Západu bylo prioritou podporovat skrze rozvojovou pomoc růst domácích ekonomik a povzbuzovat akceschopnost ekonomik rozvojových.³ Československo patřilo mezi velmi angažované socialistické země, a proto pomoc, která byla poskytována Československem byla poskytována v souladu s politickými zájmy. Byla výrazně ovlivněna studenou válkou a zaměřovala se zejména na podporu zemí „přednostního zájmu“ a „socialistických mimoevropských zemí“.⁴ Mezi ty patřila Kuba, Mongolsko, Severní Korea a Severní Vietnam. Později Laos, Kambodža. Zeměmi přednostního zájmu byly od 60. let také Ghana, Mali, Guinea a od 80. let Afghánistán, Angola, Etiopie, Jižní Jemen, Mosambik a Nikaragua. Obchodní spolupráce byla navazována také se Sýrií, Alžírskem, Libyí, Irákem, Kongem, Beninem, Venezuelou a Guinea- Bissau. Tato pomoc byla bezplatná a směřovala do oblastí, kde byl zájem podporovat hnutí, která byla národně osvobozenická a nebo provýchodně orientovaná. Ostatní rozvojové země, které byly prozápadně orientovány neměly možnost naši rozvojovou pomoc přijímat.⁵

Intenzita poskytované rozvojové asistence nebyla konstantní, velký nárůst bylo možné zaznamenat v padesátých letech, ke snížení došlo počátkem šedesátých let. Znovu se masivní pomoc obnovila v letech sedmdesátých a osmdesátých.

Poskytovaná rozvojová pomoc se dělila na dvě oblasti- hmotnou a technickou. Z hmotné pomoci se jednalo především o dodávky potravin, léků, náradí, vybavení škol a dalších nezbytně nutných věcí.⁶ Z pomoci technické se jednalo zejména o podporu vzdělávání: o vyškolení místních obyvatel, zajišťování učitelů a administrátorů. Úspěšnost těchto programů zpravidla závisela na míře spolupráce s místními obyvateli.⁷ Pomoc byla nejúspěšnější, pokud se místní obyvatelé mohli zapojit do organizace práce a do spolufinancování projektů.⁸ Hlavní organizací, která se

³ www.oecd.org/about (21.4.2006)

⁴ www.rozvojovka.cz/cssr.php (26.10.2005)

⁵ <http://www.rozvojovka.cz/rozvojcr.php> (27.10.2005)

⁶ http://www.rozvojovestredisko.cz/about_rspol.php (21.4.2006)

⁷ J.-P., Patat.: *Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud*, Harmattan, Paris, 2005, s. 220

⁸ G., Cumming.: *Aid to Africa*, Ashgate, Cardiff University, London, 2001, s. 24

zabývala zajišťováním většiny dodávek odborných pracovníků z české strany byla společnost Polytechna.⁹ Pomoc byla realizována jak v rozvojových zemích, tak v ČSSR v rámci přijímání pracovníků a studentů. V oblasti posilování lidských zdrojů v rozvojových zemích se spolupráce zaměřila ve větší míře i na poskytování studijních pobytů studentům z rozvojových zemích. Ti mohli studovat zejména na československých univerzitách.¹⁰ Na vysokých školách se vzdělávalo ročně 500-850 studentů. Jejich počet kolísal v závislosti na tom, v jaké z výše jmenovaných period se právě rozvojová pomoc nacházela. Celkově v Československu studovalo na 20 000 studentů z rozvojových zemí.¹¹ Československá vláda poskytovala kromě výše zmíněných položek pomoci také úvěry na nákup českého a slovenského zboží.¹² Institucionálně zajišťovala poskytování veškeré pomoci *Komise pro koordinaci poskytování pomoci rozvojovým zemím*, která fungovala v rámci Federálního ministerstva zahraničního obchodu.¹³

Devadesátá léta byla obdobím, kdy Česká republika navazovala na to, co zanechala dosavadní rozvojová pomoc. Tedy konkrétně: Na tradici dobrých vztahů se zeměmi, které byly příjemci naší rozvojové pomoci a dále na dobré osobní zkušenosti odborníků, kteří prošli českým vzdělávacím systémem v rámci Československem poskytovaného tréninku či studia. Avšak mimo pozitivního odkazu, na kterém bylo možné budovat další vztahy a spolupráci, byla česká rozvojová spolupráce zatížená také negativním dědictvím. Bylo třeba najít a vytvořit nové organizační struktury a odpoutat se od starého vzorce realizace pomoci. Cílem bylo nastavit takový rámec, který by odpovídal požadavkům mezinárodního společenství.¹⁴

A v neposlední řadě bylo třeba se vyrovnat se zažitými představami občanů, kteří spojovali rozvojovou a humanitární pomoc s bývalým režimem a jejím účelovým využíváním.

⁹ její nástupnická organizace vystupuje pod stejným jménem.

http://www.polytechna.cz/volonte_rozvoj_spoluprace.html (21.4.2006),

http://www.rozvojovestredisko.cz/about_rspol.php (21.4.2006)

¹⁰ http://www.rozvojovestredisko.cz/about_rspol.php (21.4.2006)

¹¹ Přesný počet studentů v konkrétním roce není známý. Relevantní informace se nedochovaly nebo nejsou dostupné.

¹² P., Jelínek: Rozvojová pomoc Visegrádských států,

<http://www.visegrad.info/index.php?ID=clanek&IDc=1>

¹³ <http://www.rozvojovka.cz/rozvojcr.php> (27.10.2005)

¹⁴ www.development-studies.org (21.4.2006)

Od Sametové revoluce prošla rozvojová pomoc několika etapami vývoje. Mezníky byly zejména vstup do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, který znamenal mimo jiné zintenzivnění rozvojové pomoci a prohloubení tvorby vlastního rozvojového programu.¹⁵ A druhým byl bezesporu vstup České republiky do Evropské unie. V této subkapitole v krátkosti shrnu případné přípravy na vstup a důsledky vstupu do těchto organizací.

Vstup do OECD a jeho dopad:

Česká republika definovala cíl vstoupit do OECD a naplňovat svou roli přijetím „Zásad pro poskytování zahraniční pomoci“. (více o *Zásadách* viz dále) Toto usnesení bylo přijato v březnu roku 1995. Členem se Česká republika stala 21.12.1995. V tento den byla uložena přístupová listina ke Konvenci o OECD. Vstup znamenal možnost sdílení dat a databází, popřípadě analýz týkajících se rozvojové pomoci. Pomohl formulovat nový legislativní rámec. V oblasti rozvojové spolupráce se Česká republika začala podílet na práci Development Assistance Committee-Výboru pro rozvojovou spolupráci v roli pozorovatele. Gestorem pro spolupráci se stalo v České republice Ministerstvo zahraničních věcí a Rozvojové středisko mělo přijmout po svém založení v roce 2001 roli výzkumného ústavu OECD v oblasti rozvojové ekonomiky.¹⁶

Vstup do EU, přípravy a dopad

Druhým klíčovým mezníkem byl již výše zmiňovaný vstup České republiky do Evropské unie. Příprava na vstup do EU probíhala postupně. Důležitou roli sehrálo Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů, které připravovalo expertízy popisující možný dopad vstupu do EU na rozvojovou pomoc. Studie se týkala práv a povinností, které měly se vstupem vzniknout, tato zpráva byla představena Ministerstvu zahraničních věcí v lednu 2001. Na jejím základě vznikl střednědobý koncept pomoci. Cílem této zprávy bylo podat vládě přehled o rozvojové politice Společenství, upozornit na legislativní, finanční a organizační aspekty přístupu České republiky v této oblasti.

¹⁵ www.rozvojovka.cz (16.10. 2005)

¹⁶ <http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=20064&ido=11177&idj=1&amb=120&ParentIDO=11173>
Ministerstvo zahraničních věcí, OECD (4.5.2006)

Následný vstup do Evropské unie znamenal pro Českou republiku možnost podílet se na rozvojové pomoci největšího světového dárce.¹⁷ Na počátku dvacátého prvního století se rozvojová asistence Evropské unie realizuje ve více než 100 zemích. Cíle spolupráce byly definovány v Maastrichtské smlouvě. Deklarovanými cíly je především podpora udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje. Důležitým rámcem k jejich realizaci je podpora a posilování demokracie, boj proti chudobě, ochrana lidských práv a vláda zákona.¹⁸ Bilaterální pomoc poskytovaná jednotlivými členskými státy musí být koherentní s pomocí poskytovanou Evropskou komisí.¹⁹ Faktické priority rozvojové pomoci ve výsledku ovlivňují pomoc národních vlád, které ji spolurealizují.²⁰ Evropská pomoc vychází z uzavřených dohod o spolupráci, které existují téměř se všemi státy rozvojového světa.²¹ Země lze shrnout do dvou skupin. Do první patří země Afriky, Karibiku a Pacifiku („země ACP“). Historicky se jedná o jednu z nejdůležitějších oblastí. V době studené války do těchto zemí směřovalo 60% pomoci. Po jejím skončení byla dramaticky snížena na 35%. Pomoc těmto zemím je definována ve smlouvě z Cotonou uzavřené v roce 2000. Asistence není financována z rozpočtu Evropské unie, ale z Evropského rozvojového fondu, který může poskytovat pomoc přes neziskové organizace.²²

Druhou skupinou zemí jsou státy Latinské Ameriky, Středomoří, Asie a Evropy, jim je pomoc poskytována z rozpočtu Evropské unie. Jedná se o zbytek rozvojové pomoci Evropské unie, tedy celkově necelých 70%.²³ Česká republika jakožto spolu realizátor této pomoci musí disponovat dostatečným institucionálním zázemím, díky němuž by se mohla kvalitně zapojit do všech oblastí poskytované pomoci. Jaký je současný stav a jaké reformy byly dosud uskutečněny popisuje následující kapitola.

¹⁷ Ch. Bretherton, J. Vogler,.: The European Union as a Global Actor, Routledge, London, 1999, s. 109

¹⁸ Maastrichtská smlouva, čl. 130U-130Y

¹⁹ Ch. Hill, M. Smith.: International relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005, s. 74

²⁰ ²⁰ ed. P.Hoebink, O.Stokke.: Perspectives on European Development Co-operation, Routledge, London 2005, s. 574

²¹ http://europa.eu.int/comm/development/body/cotonou/index_en.htm (21.4.2006)

²² Cox, A.; Chapman, J.: The European Community External cooperation Programme, Overseas Development Institute, London, 1999, s.65

²³ ed. P.Hoebink, O.Stokke.: Perspectives on European Development Co-operation, Routledge, London 2005, s. 575 n.

Vládní sféra

System institucí odpovědných za zahraniční rozvojovou spolupráci je v současné době v České republice komplikovanější než v jiných členských státech Evropské unie. Důvodem je četnost institucí, které ji zajišťují. Následující kapitola je věnována jejich prezentaci a nástinu kompetencí, které jim přísluší.

Ministerstvo zahraničních věcí je v otázce institucionálního zabezpečení hlavní institucí, které zastřešuje projekty, vykonává hlavní dohled nad tokem financí, které jsou poskytovány vládou, vykonává dohled nad projekty a podílí se na jejich koordinaci.²⁴ K podpoře koordinační činnosti přispívají: Resortní koordinační skupina MZV, Meziřesortní koordinační skupina MZV, Meziřesortní pracovní skupina, Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci, Rozvojové středisko a Komise expertů.²⁵ *Resortní koordinační skupina* schvaluje rámcové pozice pro jednání představitelů České republiky na půdě Evropské unie a analyzuje důsledky jednání. *Meziřesortní pracovní skupina* složená ze zástupců ministerstev a dalších ústředních orgánů státní správy vytváří koncepci a strategii. *Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci* je jmenována ministrem zahraničních věcí a je poradním orgánem. V rámci rady jsou sdružení členové státní i nestátní sféry, akademici, podnikatelé, odbory, občanské společnosti, média apod. *Komise expertů* je jmenována ředitelem odborů MZV a spolupracuje na vypracování úkolů spojených s realizací projektů.²⁶

Ministerstvo financí vykonává sub gesci v otázkách financí.²⁷

Dále jsou klíčová pro realizaci programů ministerstva, z nichž hrají nejdůležitější roli Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo kultury a Ministerstvo zdravotnictví.²⁸ Jejich úkolem je zejména identifikace, příprava, implementace a evaluace specializovaných programů.

²⁴ www.mzv.cz/pomoc (21.4.2006)

²⁵ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

²⁶ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

²⁷ www.mzv.cz/pomoc (18.4.2006)

²⁸ www.mzv.cz/pomoc (18.4.2006)

Důležitou institucí je taktéž Rozvojové středisko. Rozvojové středisko se podílí na posuzování projektů rozvojové pomoci, spolupracuje s resorty v případě zajišťování, realizace a vyhodnocování programů a projektů. Rozvojové středisko také spolupracuje s podobnými institucemi v dalších dárcovských zemích.²⁹ Mezi četné aktivity střediska patří zajišťování vzdělávacích programů, příprava expertů rozvojové pomoci a koordinace výzkumu této oblasti. Rozvojové středisko má také přímou zodpovědnost za dotování neziskových nestátních organizací.

Důležitou institucí, která by měla být vytvořena za účelem zjednodušení institucionálního zázemí by byla Rozvojová agentura, která by navazovala na práci Rozvojového střediska. Její role by měla být zaměřena zejména na oblast plánování a implementace rozvojové politiky. Právní status, způsob řízení a exekutivní pravomoc by měla stanovit ministerstva.³⁰ Vznik Rozvojové agentury je nicméně vázán na uvolnění pravomocí ministerstev a jejich přenesení na agenturu. Tento krok je politicky velmi citlivý a proto je příprava fungování Rozvojové agentury do značné míry blokována. Její realizace je limitována vůlí ministerstev. Mimo tento fakt se jedná o složitou změnu a před jejím uskutečněním je nutné vyhodnotit možnosti jejího provedení. Pokud by bylo zřízení Agentury úspěšné, došlo by ke zjednodušení realizace projektů, které nyní provádějí ministerstva a Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Její zřízení by přineslo soustředění kompetencí do jednoho orgánu, který by převzal zodpovědnost za realizaci rozvojové pomoci, která je nyní roztržštěná ve výše zmíněných institucích. (Do roku 2005 byla za schvalování projektů zodpovědná vláda, ministerstva měla na starosti dohled na uzavírání dílčích smluv a na monitoring uskutečněných projektů.)³¹

Koncepce rozvojové pomoci

V následující kapitole se pokusím zmapovat vývoj, kterým prošla koncepce pomoci České republiky. Zejména se zaměřím na deskripci změn v institucionální struktuře, financování pomoci a její regionální směřování.

²⁹ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 117

³⁰ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

³¹ www.mzv.cz/pomoc (18.2. 2006)

Zásady pro poskytování zahraniční pomoci, rok 1995

Základním kamenem koncepce rozvojové pomoci České republiky byl dokument, který byl přijat vládou v březnu roku 1995. Dokument s názvem „Zásady pro poskytování zahraniční pomoci“³² reflektoval především vstup České republiky do organizace OECD a měnící se postavení země, která se začlenila mezi dárcce. Dokumentem byla vytvořena základna pro poskytování rozvojové pomoci, byly vymezeny cíle a kritéria pro podporování rozvojových zemí. Cíly bylo přispívání ke snižování chudoby a podporování udržitelného rozvoje. Toho mělo být dosaženo v souladu se stanovenými cíli tisíciletí, které byly definovány Organizací spojených národů (viz. dále) nejprve během mezinárodních summitů v devadesátých letech a pevně v roce 2000.³³

Zásady pro poskytování zahraniční pomoci definovaly postupy a kompetence resortů i vlády při poskytování rozvojové a humanitární pomoci. Dokument potvrdil dosavadní systém, který se opíral o rozhodující pozice jednotlivých resortů. Jednotlivá ministerstva byla zodpovědná jak za výběr, tak za realizaci realizovaných projektů a za zacházení s danými finančními prostředky. Zásady určily, že v případě nutnosti poskytování naléhavé humanitární pomoci bude o její distribuci rozhodovat vláda.³⁴

Koncepce, kterou jsme měli z doby rozvojové pomoci poskytované v době studené války, byla tedy přebudována podle nových zásad, které vešly v platnost v roce 1996. Paradoxně v tomto období byla Česká republika sama zemí, která procházela intenzivní ekonomickou a politickou transformací a byla také výrazným příjemcem pomoci, nicméně objem poskytované pomoci, kterou Česká republika směřovala do zemí třetího světa se postupem času zvyšoval. (Tento trend byl a je jasně patrný již od doby Sametové revoluce. Česká republika je z tohoto důvodu označovaná za tzv. „nastupující dárcovskou zemi“.)³⁵

³² <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=8306&ido=7599&idj=1&amb=1> Ministerstvo zahraničních věcí (4.05.2006)

³³ P. Halaxa, P. Jelínek, V. Kouzek: Czech Republic, FES, internet library: <http://library.fes.de/fulltext/id/01424003.htm> (8.2. 2006)

³⁴ <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=8306&ido=7599&idj=1&amb=1> Ministerstvo zahraničních věcí (4.05.2006)

³⁵ Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha, s. 2

Vstup ČR do EU a koncepce pro poskytování zahraniční pomoci

Důležitým impulsem pro aktualizaci dokumentu byl plánovaný vstup České republiky do Evropské unie v květnu 2004. Nové „Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie“ byly vládou přijaty 31. března 2004. Hlavním cílem Zásad bylo jasné vymezení kompetencí, jejich úprava a výběr oblastí přednostního poskytování pomoci. Oproti koncepci z roku 2002 tak došlo k zúžení počtu zemí, do kterých bude pomoc směřována. Tyto země byly vybrány především s ohledem na následující faktory: míra naléhavosti pomoci, evidence průkazné snahy řešit problémy vlastními silami, zahraničně- politické vazby těchto zemí k České republice, úroveň korupce, úroveň demokracie daného státu, stav ekonomické základny, kapacita pro příjem pomoci a objem pomoci, která je směřována do této oblasti díky aktivitám ostatních dárcovských zemí, popřípadě mezinárodních organizací.³⁶

Země přednostního směřování rozvojové pomoci ČR

S ohledem na tato kritéria bylo vybráno osm zemí, do kterých směřuje česká rozvojová pomoc přednostně. Těmito zeměmi jsou:

Angola, která je jednou z nejméně rozvinutých zemí. Podle indexu lidského rozvoje je na 166. místě ze 177 zemí.³⁷ Prioritními cíli je zde pozvednutí úrovně zemědělství poskytováním know-how, zvyšování úrovně základního vzdělání a podpora chovu a podnikání.³⁸ Druhou zemí je Bosna a Hercegovina, která patří mezi nejméně rozvinuté evropské státy. Je příjemcem pomoci zejména v oblastech: rozvoje malých a středních podniků sdílením know-how, podpory regionálního rozvoje, spolupráce v oblasti produkce energie a podpory tvorby infrastruktury.³⁹ Třetí prioritní zemí je Jemen, který patří taktéž mezi nejméně rozvinuté země a který je příjemcem české pomoci zejména v oblastech vodohospodářství a ochrany vodních zdrojů, úpravy pitné vody a čištění vod odpadních. V oblasti energetiky se soustřeďuje pomoc na

³⁶ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

³⁷ <http://www.unfpa.org/swp/2005/english/ch1/index.htm> UNFPA, State of World Population 2005

³⁸ viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Angolou na období 2006-2010, www.mzv.cz

³⁹ viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou na období 2006-2010, www.mzv.cz

sdílení znalostí.⁴⁰ Moldávie se stala další zemí přednostního poskytování rozvojové pomoci a to zejména v oblastech ochrany životního prostředí, rozvoje lidských zdrojů a prevence migrace moldavského obyvatelstva.⁴¹ Mongolsko je zemím, která spolupracuje s Českou republikou zejména v oblasti rozvoje lidských zdrojů. Toho času Srbsko a Černá Hora je zemí s transformující se ekonomikou, zatížená dědictvím konfliktu. Česká republika se zaměřila zejména na pomoc v oblasti odstraňování ekologických škod, spolupráce v oblasti energetiky, těžby a ochrany vod, rozvoje drobné výroby, podpory rozvoje zdravotní péče a podpory integrace do EU.⁴² Další zemí přednostního zájmu je Zambie, kde se pomoc soustřeďuje na oblasti ochrany životního prostředí a podpory růstu trhu práce.⁴³ Poslední zemí, které je dlouhodobě poskytovaná rozvojová pomoc je Vietnam, jedná se zejména o asistenci v oblasti zkvalitňování zdravotní péče, zamezování obchodu s lidmi, podpory drobné výroby, komunitní společnosti a veřejné správy.⁴⁴

Mimo tyto země byly vytyčeny také země, kde je směřování pomoci jen dočasné. Jedná se o Irák a Afghánistán.⁴⁵

Podle *Zásad rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie* má MZV v kompetenci vypracovávání strategie spolupráce a vytyčování programů. Ty vytváří spolu s resorty a přijímajícími zeměmi. K jejich realizaci jsou přes výběrová řízení udělovány prostředky realizátorským institucím.⁴⁶ V současné době jsou neziskovým sektorem realizovány projekty v Srbsku a Černé Hoře, Afghánistánu, Kosovu a Albánii. Mimo tyto programy spolupráce jsou realizované také dvoustranné a mnohostranné rozvojové projekty.

⁴⁰ viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Jemenskou republikou na období 2006-2010, www.mzv.cz

⁴¹ viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Moldavskou republikou na období 2006-2010, www.mzv.cz

⁴² viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Srbskem a Černou Horou na období 2006-2010, www.mzv.cz

⁴³ viz. Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Zambií na období 2006-2010, www.mzv.cz

⁴⁴ http://82.208.27.51/stredisko/about_rspol.php (27.10.2005)

⁴⁵ <http://www.rozvojovestredisko.cz/infoprior.php> (20.4.2006)

⁴⁶ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

Vymezení kompetencí podle Zásad z roku 2004

Kromě regionálního vymezení pomoci bylo třeba upřesnit také institucionální zázemí poskytované asistence. Této oblasti se věnovalo kromě *Narřízení vlády č. 302/2004 o Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie* také *Usnesení vlády č. 1311/2005 o Pravidlech pro výběr a financování bilaterálních projektů v rámci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky*.

Dle obou dokumentů Ministerstvo zahraničních věcí, konkrétně *Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci*, upevnilo roli hlavního koordinátora zahraniční rozvojové spolupráce. Ministerstvo rozšířilo své kompetence o spravování evidence projektů pro potřeby Evropské unie a OECD. Ty jsou vytvářeny na základě podkladů dodaných jednotlivými resorty. Mezi kompetence ministerstva patří v této oblasti vytváření střednědobé *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce*, roční plány a návrhy rozpočtu na rozvojovou spolupráci. Sestavuje také výhled rozpočtu pro období dvou let.⁴⁷

Jednotlivé resorty připravují programy pro spolupráci, dohlíží na realizaci vládou vybraných projektů a zodpovídají za využívání prostředků. Od roku 2006 vyhlašují také výběrová řízení a identifikují projekty. V současné době je na českou rozvojovou pomoc věnováno zhruba 10 milionu USD a částka je rozdělena mezi ministerstva, která jsou zodpovědná za identifikaci a přípravu rozvojových projektů. Procedura je většinou prováděna následovně: příslušná ministerstva předloží návrh na projekty Ministerstvu zahraničí, širší těchto návrhů odpovídá identifikovaným potřebám. Ve spolupráci s Rozvojovým střediskem provádí Ministerstvo zahraničních věcí analýzu projektů. Na jejich základě dochází k vyřazení těch projektů, které z různých důvodů nemohou být podpořeny. Může se jednat o formální nebo obsahovou nedostatečnost. Je vytvořen užší výběr projektů, které jsou vybrány k realizaci. V souhrnu těchto projektů bývá i několik projektů Ministerstva zahraničních věcí. Tyto projekty jsou předloženy vládě, která je zhodnotí a finančně podpoří jejich realizaci. Obvykle dvě třetiny projektů, které byly předloženy v minulém roce a neuspěly předkládají subjekty znovu.⁴⁸

⁴⁷ Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

⁴⁸ <http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=33522&ido=14651&idj=1&amb=3&ParentIDO=14651>
Practical Guide to contract procedures financed from the General Budget of the European Communities in the context of external actions (4.5.2006)

Částka, která je věnována na projekty se nemění, pokud, tak pouze nepatrně. Finanční perspektiva je většinou známa dopředu, aby bylo možné podpořit jen ten počet projektů, které bude možné financovat. Počet rozvojových projektů se pohybuje kolem osmdesáti a jsou realizovány přibližně ve čtyřiceti zemích.⁴⁹

Nejnovějším plánem upravující dvoustrannou zahraniční pomoc je Plán přijatý 1. června 2005. Plán odráží proces transformace, ke kterému přistoupila Česká republika v souvislosti se vstupem do EU. Znovu v něm byly deklarovány zásady pomoci. Byl definován důraz na efektivitu pomoci, na její vedení poptávkou a na její využívání pro intenzifikaci hospodářských a politických vztahů mezi partnerskými zeměmi a ČR. Byl vymezen okruh prioritních zemí⁵⁰ Směřování pomoci do neprioritních zemí bylo označeno za doplnění programové spolupráce. Celkově bylo na pomoc do prioritních zemí určeno 75% tj. 178 mil. Kč a na neprioritní země 59 mil. Kč. Prioritou je příprava nové metodiky projektového cyklu, tak aby vyhovovala jak našemu členství v EU, tak legislativě.⁵¹

Kromě výše zmíněných dokumentů a rámce jejich působnosti je pro naplňování cílů rozvojové politiky České republiky důležitý také další dokument, kterým je *Analýza a zhodnocení realizace rozvojové pomoci 1996-2000*. Toto zhodnocení bylo vypracováno na žádost vlády Ministerstvem zahraničních věcí ve spolupráci s příslušnými resorty, které se podílejí na realizaci zahraniční rozvojové asistence.⁵² Tato zpráva byla vzata vládou na vědomí v roce 2002.⁵³ Cílem zprávy bylo zrevidovat priority, finanční rámec a organizační zázemí zahraniční rozvojové pomoci České republiky.

Zpráva poukázala na několik negativních aspektů poskytované pomoci, které byly výchozí pozicí pro její další nastavení. Bylo naznačeno, že chybí jednoznačná strategie poskytování spolupráce a že nedošlo k poskytnutí plánovaného objemu prostředků.⁵⁴ Což bylo zapříčiněno pozdním schvalováním projektů a nedostatečnou zpětnou vazbou. Taktéž byl kritizován přílišný teritoriální záběr. (Za období 1996-

⁴⁹ <http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=33522&ido=14651&idj=1&amb=3&ParentIDO=14651>
Practical Guide to contract procedures financed from the General Budget of the European Communities in the context of external actions (4.5.2006)

⁵⁰ Angolská republika, Zambijská republika, Vietnamská socialistická republika, Mongolsko, Jemenská republika, Moldavská republika, Bosna a Hercegovina a toho času Srbsko a Černá Hora

⁵¹ Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2006, www.businessinfo.cz, (16.6.2006)

⁵² Analýza a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci 1996-2000 www.mzv.cz

⁵³ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 116

⁵⁴ viz Tabulka č. 1, Příloha č. 1

2000 byly realizovány projekty ve více než padesáti transformujících se a rozvojových zemích. V rámci pomoci těmto zemím chybělo jasné stanovení limitů, které by udávaly kolik pomoci bude věnováno každé ze skupin zemí.) Za problematickou byla taktéž hodnocena velká roztržitost projektů. Vzhledem k objemu pomoci byl vybrán příliš vysoký počet zemí. Ve zprávě byl uveden příklad Irska, jehož pomoc je směřována jen do pěti zemí, přičemž celkový objem pomoci je několikanásobně vyšší než objem rozvojové pomoci České republiky. Vedle širokého teritoriálního směřování byl dalším velkým problémem velký rozptyl tématického zaměření.

Bylo konstatováno, že je třeba nastavit takovou strategii, která by reflektovala tyto nedostatky a zároveň byla kompatibilní se strategií a prioritami EU a OECD.⁵⁵ Součástí evaluace bylo zformulování doporučení pro další období poskytování ODA.^{56 57}

Dalším důležitým dokumentem, který tuto zprávu reflektoval a který byl víceletým rámcem pomoci, byla *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci na období 2002-2007*. Ta nastínila kromě způsobů a oblastí pomoci také sektorové priority. Byly vybrány takové oblasti, ve kterých má Česká republika v konkrétních případech komparativní výhody oproti ostatním dárčům. Konkrétně jsou jimi zdravotnictví, vzdělávání, energetika, vybrané oblasti strojírenství a ochrany životního prostředí. Tuto orientaci neurčila Česká republika samostatně. Ve výběru sektorových priorit se zohlednila také doporučení EU a OECD. Výběr oblastí pomoci koresponduje i s „*Iniciativou 20/20*“⁵⁸, která byla prezentována na světovém summitu v Kodani v roce 1995 a vznikla z iniciativy Spojených národů, které chtěly podpořit snahu rozvojových zemí zvyšovat výlohy na základní sociální služby.⁵⁹

⁵⁵ Analýza a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci 1996-2000 s.4, www.mzv.cz

⁵⁶ (Česká republika se angažuje v poskytování pomoci celkem v několika intencích: ODA (Oficiální rozvojové pomoci, Official Development Assistance, která má nekomerční charakter, jejím cílem je ekonomicko-sociální rozvoj rozvojových zemí), OA (oficiální pomoci, Official Aid, která splňuje stejné podmínky jako ODA, ale putuje do zemí, které procházejí transformací), OOF (Ostatní oficiální toky, Other Official Flows, které zahrnují vládní rozvojové financování nezařazené do dvou výše uvedených kategorií).

Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007, Praha, prosinec 2001. MZV ČR, s. 1

⁵⁸ „20/20“ představoval poměr: 20% poskytne země rádcovská ze své pomoci na podporu základních potřeb obyvatelstva, druhá strana se však musí zavázat, že i ona dá ze svého národního rozpočtu na základní sociální sféru 20%.

⁵⁹ Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha. s. 4

V rámci strategie na roky 2002-2007 byla jasněji vymezena kompetence institucí. Bylo zdůrazněno, že je třeba posilovat roli zastupitelských úřadů, které mají dobrou znalost místních podmínek a mohou pomoci při identifikaci potřeb, výběru projektů i jejich monitoringu. Trend využívání zastupitelských úřadů je rozšířený nejen na úrovni vládní pomoci, ale také na úrovni multilaterální, jedná se tedy o osvědčený prostředek zkvalitňování poskytování pomoci a mělo by být cílem české pomoci následovat tento v západních zemích ověřený příklad. Dohled nad tímto dostatečným využíváním zastupitelských úřadů náleží Ministerstvu zahraničních věcí.⁶⁰

Koncepce na léta 2002-2007 se týkala také rozpočtu. V roce 2002 došlo ke snížení financí určených na rozvojovou pomoc na polovinu, tedy na 200 milionů korun. V roce 2003 bylo na bilaterální a multilaterální projekty věnováno 400 milionů korun. Na rok 2004 bylo plánováno 500 milionů a na rok 2005 šest set milionů. Mimo tyto částky však Česká republika přispívá do společného rozpočtu agentur OSN, mezinárodních finančních institucí, na péči o uprchlíky a na fondy oddlužení. Například přes Mezinárodní asociaci pro rozvoj. Česká republika přispívá také skrze společný rozpočet Evropské unie a výhledově bude přes Evropský rozvojový fond.⁶¹

Kromě okruhů věnujících se rozpočtu, regionálnímu a obsahovému zaměření se *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období 2002-2007* věnovala také zdůraznění důležitosti vztahů mezi státními a nestátními subjekty. Partnery z nestátní sféry jsou nejen neziskové organizace, ale také podnikatelské subjekty, odbory, akademická obec, média a církve. Tyto organizace potřebovaly zlepšit koordinaci a prohloubit spolupráci. Koncepce prvně otevřeně deklarovala za své partnery v oblasti rozvojové pomoci nestátní partnery. Důvodem je jistě i to, že práce neziskových organizací představuje výraznou složkou dvoustranné pomoci. Neziskové organizace při realizaci rozvojových projektů vycházejí zejména ze svých vlastních kapacit, mohou lépe zohlednit situaci v zemích, které jsou příjemci této pomoci. Jsou také významným aktérem v popularizaci a zpřístupňování rozvojové problematiky české veřejnosti a v zajišťování školení dobrovolníků a specialistů.⁶²

⁶⁰ Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=1559>

⁶¹ <http://www.rozvojovka.cz/cr2002.php> (27.10.2005)

⁶² Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha, s. 5

Na výzvu státu prohloubit spolupráci s neziskovým sektorem reagovaly NGOs založením zastřešující organizace nazvané Fórum rozvojové spolupráce (zkr. FoRS).⁶³ Založení platformy FoRS je možné považovat za vrchol dosavadního vývoje kontaktů mezi státem a neziskovými organizacemi.

⁶³ <http://www.rozvojovka.cz/cr2002.php> (27.10.2005)

Historický vývoj v působení neziskových nestátních organizací

Činnost neziskového nestátního sektoru před rokem 1989 a po něm

V 19. století spočívalo těžiště činnosti občanské společnosti ve sdružování se ve spolcích a sdruženích. Cílem činnosti bylo probudit národní uvědomění a přispět k liberalizaci státního zřízení. Tradiční činnosti aktivní občanské společnosti byly násilně přerušeny v době první světové války, německé okupace a v době komunismu. Spolkům byl vyvlastňován majetek, činnost potlačována a v době komunismu byly převedeny organizace a spolky pod aktivity Národní fronty. Vývoj neziskového sektoru se tedy značně lišil od vývoje v zemích Evropské unie, kde se neziskové organizace zaměřené na humanitární a rozvojovou činnost vytvářely již po druhé světové válce. Jejich činnost na rozdíl od českých vzkvétala a odpovídala na požadavky své doby. Organizace se většinou přetransformovaly z těch, které zprostředkovávaly pomoc na obnovu v organizace poskytující asistenci postkoloniálním zemím.⁶⁴

Nicméně revoluční rok 1989 přinesl pro český neziskový sektor⁶⁵ náhlý zlom, kdy v euforii vznikla řada organizací, které se snažily odpovídat na výzvy doby. V roce 1990 bylo registrovaných 2 500 neziskových organizací (část z nich se věnovala rozvojové pomoci).⁶⁶ Legislativní zajištění činnosti těchto subjektů ošetřovala řada zákonů. Hlavním byl zákon upravující právo na sdružování. (č. 83/1990 Sb.)⁶⁷ Legislativní rámec, který definoval působnost neziskových organizací, které se zabývají problematikou rozvojové pomoci ošetřoval zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech, který byl novelizován v roce 2002 jako zákon 210/2002 Sb. Dále byla činnost upravena zákonem, který zohledňoval statut subjektu. Pro občanská sdružení byl závazný zákon č. 83/1990 Sb., pro obecně prospěšné společnosti 248/1995 Sb., pro nadace či nadační fondy 227/1997 Sb. a pro náboženské

⁶⁴ Voluntary Aid for Development, OECD, Paris, 1988, s.19

⁶⁵ tj. veškeré neziskové nestátní organizace, nikoliv pouze ty věnující se rozvojové a humanitární pomoci

⁶⁶ Nyní je NNO zhruba 58 000, ale jen část se věnuje rozvojové pomoci.

⁶⁷ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 185

společnosti zákon č. 3/2002 Sb. Zákon 198 Sb. z roku 2002 pak definoval podmínky využívání dobrovolnických služeb.⁶⁸

Se vstupem do Evropské unie přijala Česká republika legislativu EU. Pro politiku rozvojové pomoci je definována v člancích 117-181 Smlouvy o založení Evropského společenství, které byly upraveny Maastrichtskou smlouvou.⁶⁹ Česká republika se zavázala primární legislativu přijmout a to hned po vstupu do EU. Nebyly vyjednány pro tuto oblast ani výjimky ani přechodná období. Tímto nebyla dotčena možnost poskytovat rozvojovou pomoc jak na bilaterální, tak ani na multilaterálním základě.⁷⁰ Znamenalo to zejména přijetí závazků koordinace rozvojové spolupráce, sladění programů pomoci Evropské unie s ostatními členskými státy a vystupování ve shodě s politikou EU na půdě mezinárodních organizací a konferencí. Přijetím těchto závazků nebyly omezeny pravomoci. Česká republika může i nadále jednat samostatně a uzavírat mezinárodní dohody.⁷¹ V oblasti sekundární legislativy, která upravuje pravidla financování a poskytování zahraniční pomoci, přijala Česká republika legislativu ke dni vstupu do Evropské unie.⁷²

Přístup k občanským iniciativám procházel svým vývojem stejně jako rámec legislativní. Po euforii, která následovala po revoluci v roce 1989 následovala fáze úpadku. Česká společnost měla vůči neziskovému sektoru značně rezervovaný postoj. Důvodem bylo zejména to, že nedokázal přesvědčivě prezentovat výsledky své práce. Situace se zlepšila vlivem vnějších okolností. Neziskové organizace prokázaly svůj potenciál pomáhat při odklizení záplav, které postihly Českou republiku v roce 1997. Zlepšily se vztahy mezi státem a NGOs i vnímání tohoto sektoru občanskou společností, která ocenila schopnost efektivně pomáhat a mobilizovat.⁷³ Organizacím byla svěřena důvěra a počet obyvatel, kteří je podporovali se rapidně zvýšil.

V oblasti poskytování rozvojové pomoci projevil stát snahu začlenit neziskový sektor do realizace rozvojové politiky. Nicméně přes spolupráci, která byla navázána se nepodařilo využít plný potenciál, který toto partnerství představuje. V porovnání s ostatními vyspělými zeměmi je nedostatečné využití spolupráce na poli pozvedání veřejné informovanosti a spolurealizace projektů. Důvodem malé součinnosti je

⁶⁸ <http://www.nadacepartnerstvi.cz/cestina/darci/legislativa.php> (29.1.2006)

⁶⁹ www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf Maastrichtská smlouva (18.7.2006)

⁷⁰ Česká republika a rozvojová politika Evropské unie, www.mzv.cz, (06.04.2006)

⁷¹ www.mzv.cz (10.2.2006)

⁷² www.mzv.cz (10.2.2006)

způsob rozdělování finančních prostředků. Zatímco v zemích OECD je věnována část rozpočtu ODA na realizaci projektů NGOs, v České republice je rozdělován rozpočet mezi jednotlivá ministerstva a mezi realizátory, kteří čerpají z těchto financí. Mezi nimi ve výsledku převažují soukromé firmy.⁷⁴ Neziskové organizace mohou k realizaci svých projektů využít možnosti spolufinancování. Obvykle se částka poskytnutá českou vládou pohybuje ve výši do 80% celkových nákladů spojených s realizací rozvojového projektu. Tato možnost spolufinancování napomáhá tomu, aby projekty, které jsou těmito organizacemi realizované směřovaly do zemí, které jsou vytyčeny jako prioritní. Mezi neziskovými organizacemi, se na české scéně profilovalo několik hlavních aktérů, kteří jsou z převážné části realizátory projektů.

Nejdůležitější aktéři české neziskové nestátní sféry- NGOs

V této kapitole se zaměřím na zmapování činnosti nejvýznamnějších neziskových organizací. Dříve než tak učiním, bych zmínila ve stručnosti jednoduchou strukturu, která existuje a umožňuje dobrou spolupráci mezi neziskovými organizacemi a státním sektorem. Jedná se o tzv. platformy, tedy zastřešující seskupení neziskových nestátní organizací se společným polem působnosti.

Nejdůležitější platformou, která se zabývá zlepšením spolupráce mezi neziskovými nestátními organizacemi věnujícími se rozvojové spolupráci, rozvojové výchově a humanitární spolupráci a státem je FoRS- české Fórum pro rozvojovou spolupráci. To vzniklo v roce 2002 a zakládalo jej patnáct neziskových organizací. V dalším roce se přidaly další tři a jedna vystoupila.⁷⁵ Hlavními členy jsou v současné době společnosti Člověk v tísni, Adra a Sdružení Česká katolická charita.⁷⁶

Adra je nevládní neziskovou organizací, která se zaměřuje na poskytování humanitární a sociální asistence. Její pomoc směřuje do oblastí, které jsou sužovány

⁷³ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 185 nn

⁷⁴ Analýza a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci 1996-2000, s. 6, www.mzv.cz

⁷⁵ www.FoRS.cz/1_onas/historie.thm FoRS (15.04.2006)

⁷⁶ Dalšími členy jsou: Agentura humanitární a rozvojové pomoci Olomouckého kraje, Development Worldwide, o.s., Domov Sue Ryder, o.s., Educon, o.s., Ekumenická akademie Praha o.s., Humanistické centrum Narovinu, o.s., Humanitas Afrika, o.s., Inex- Sdružení dobrovolných aktivit, o.s., Klub hurá kamarád, o.s., Likvidace Lepry, Nadace Divoké husy, Poradna pro uprchlíky, SOZE- Sdružení občanů zabývajících se uprchlíky, Toderó- Sdružení pro rozvojovou pomoc, o.s, Vara ČR, o.s., Volonté Czech, o.p.s., Vysokoškolská humanisté, o.s.

post konfliktním vývojem či živelnými pohromami. Mimo humanitární pomoci se věnuje také velkou měrou rozvojové asistenci. Zejména v oblastech bývalé Jugoslávie, v Moldávii, na Ukrajině a v Pákistánu. Adra patří do sítě neziskových organizací s vazbou na církev, do tzv. „rodin“⁷⁷. V případě organizace ADRA se jedná o vazbu na Církev adventistů sedmého dne. Adventistická agentura vznikla v roce 1956 ve Spojených státech. V České republice v roce 1992.⁷⁸

Druhá velká organizace, která je sdružená v rámci FoRSu a která stála u jejího vzniku, je organizace Člověk v tísni. Organizace se angažuje taktéž v regionech sužovaných válkami, přírodními katastrofami, totalitními režimy a dlouholetou chudobou. Celkově od svého vzniku v květnu 2002⁷⁹ poskytovala humanitární a rozvojovou pomoc ve více než třiceti zemích. Objem pomoci realizované touto neziskovou organizací dosáhl výše 1,3 miliardy korun. Kromě členství v platformě FoRS je členem Aliance 2015⁸⁰, která sdružuje šest významných evropských nevládních organizací: Cesvi z Itálie, Concern z Irsku, Německou Deutsche Welthungerhilfe, Hivos z Nizozemí a Ibi z Dánska.⁸¹ Je členem evropské sítě Eurostep a signatářem etického kodexu Hnutí Mezinárodního červeného kříže a červeného půlměsíce.⁸²

Posledním z významných členů je Sdružení Česká katolická charita. Charita je součástí nejstarší „rodiny“. Charitas byla ustanovena na začátku tohoto století.⁸³ Její sídlo se nachází v Římě a její vazba na Římsko katolickou církev je značná.⁸⁴ Jedná se o neziskovou humanitární organizaci, která realizuje řadu rozvojových projektů. Jedním z hlavních je projekt Adopce na dálku, který se zabývá poskytováním vzdělání a základní lékařské péče studentům v rozvojových zemích. Součástí jejich programů je i poskytování mikrokreditů a podporování místních komunit.

Cílem platformy FoRS sdružující tyto tři velké a menší neziskové organizace je hledání a prosazování společných zájmů. Jeden ze společných programů je kampaň

⁷⁷ označení „rodiny“ je užíváno pro sítě neziskových nestátních organizací nesoucích stejné jméno a poslání. Jejich členské neziskové organizace mají vazby na jednu náboženskou skupinu (Římsko katolická církev, Adventisté apod.) . Příkladem „rodiny„ je například Adra International či Charitas Internationalis.

⁷⁸ www.adra.cz/kdo-jsme (06.04.2006)

⁷⁹ v květnu 1992 působila pod názvem Nadace Lidových novin

⁸⁰ www.clovekvtisni.cz/kdojsme/clenstvi.php (06.04.2006)

⁸¹ <http://www.alliance2015.org/> (19.4.2006)

⁸² Eurostep je uskupením neziskových organizací, které udržuje kontakty s dalšími NGOs a snaží se o prohloubení jejich koordinace a spolupráce. Snaží se taktéž o ovlivňování role Evropské unie v zemích třetího světa.- viz www.eurostep.org (15.3.2006)

⁸³ van Reisen, Mirjam.: *The North-South Policy of the European Union*, International Books, Utrecht 1997, s. 77

„Česko proti chudobě“.⁸⁵ Od roku 2002 je oficiálním partnerem českých i evropských institucí. Podílí se na přípravě a připomínkování oficiálních dokumentů, které se týkají rozvojové problematiky. Cílem sdružení je koordinovat činnost členských organizací, zabezpečit sdílení relevantních informací, podporovat vznik minimálních standardů pro poskytovatele zahraniční pomoci a zajišťovat publikační činnost. K naplňování těchto cílů využívá prostředků získaných z darů, veřejných sbírek, odkazů, dotací z veřejných rozpočtů, grantů, příspěvků a vkladů členů.⁸⁶ Kromě spolupráce s Ministerstvem zahraničních věcí a Rozvojovým střediskem Ústavu mezinárodních vztahů spolupracuje na evropské úrovni s nevládní konfederací CONCORD (Evropskou konfederací neziskových organizací pro obnovu a rozvoj). Tato konfederace, o které se zmíním dále v kapitole věnované Evropským strukturám, byla založena v roce 2003 a sdružuje celkem 28 evropských nevládních organizací.

Neziskové organizace a změny jejich práce po začlenění České republiky do EU

Vstup do Evropské unie znamenal pro české neziskové organizace dvojí. Na jedné straně byl nespornou výhodou pro možnost spolupráce, na druhou stranu se jednalo o vstup do prostředí, ve kterém rozvojová pomoc představuje oblast soupeření, oblast, kde „trh“ je již obsazen a pro nově příchozí znamená participace na něm prosazení se v konkurenčním boji.

České neziskové organizace byly při vstupu na tuto scénu zatíženy několika handicapem. Prvním z nich byla malá podpora ze strany vlády. (Ve starých členských státech činí pomoc věnovaná neziskovým organizacím značnou část celkové ODA. Přestože jsou organizace definovány jako neziskové, je ve starých členských státech velký počet organizací (26% ze všech NGOs), jejichž rozpočet je z 80% tvořen financemi poskytnutými vládou.⁸⁷) V České republice nepřekračuje 0,1% HND. V roce 2002 dosahovala výše 0,065% HND, v roce 2003 0,1% HND, což zařadilo Českou republiku na první místo v objemu poskytované pomoci mezi novými členskými státy Evropské unie.⁸⁸ Přesto je tento podíl malý a neumožňuje neziskovým

⁸⁴ van Reisen, Mirjam.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997, s. 79

⁸⁵ <http://ceskoprotichudobe.cz> (28.1. 2005)

⁸⁶ www.FoRS.cz/1-onas/stanovy.thm Stanovy FoRS (06.04.2006)

⁸⁷ van Reisen, Mirjam.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997, s. 75

⁸⁸ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/zahr_rozv_spoluprace.html (18.4.2006)

organizacím podávat žádosti o evropské granty, ve kterých je vyžadováno spolufinancování ze státního nebo ze soukromého sektoru.

Dalším velkým handicapem bylo malé povědomí občanů o problematice rozvojové pomoci. Doposud nemají programy rozvojové výchovy dostatečný záběr.

Třetím břemenem je nedostatečná snaha vlád naplňovat Miléniové cíle (podrobněji k této problematice viz dále).

Přes tyto negativní aspekty je vstup do prostoru poskytování pomoci Evropské unie bezesporu výhodou. Proč, to se pokusím nastínit v další kapitole věnující se možnostem spolupráce.

Spolupráce neziskových organizací v rámci Evropské unie

České neziskové organizace se mohou po vstupu České republiky do Evropské unie zapojovat do činnosti evropských sítí neziskových organizací, kde jsou využívány schopnosti každého člena. Neziskové organizace v České republice zatím procházejí obdobím, během něhož se snaží zapojit do spolupráce s dalšími neziskovými nestátními subjekty v Evropské unii, které vznikaly převážně mezi lety 1945 až 1975.⁸⁹ Nevládní organizace se spojují na bázi ad hoc konsorcií, sítí, širších platforem a nebo na bázi „rodin“, což jsou sdružení organizací se stejným ideovým, např. náboženským základem.⁹⁰ Poměr organizací, které mají vazby na náboženství jsou v Evropě poměrně časté. Jejich počet je odhadován na 47% ze všech neziskových organizací. Organizací s vazbou na katolickou církev je 31% a protestantských 20%.⁹¹ V případě NGOs, které se zabývají rozvojovou pomocí je možná spolupráce zejména v rámci zastřešujících uskupení: „Evropská síť za odstranění chudoby-European Anti Poverty Network“ (EAPN),⁹² "SOLIDAR"⁹³ a "Evropská federace nevládních organizací poskytujících rozvojovou a humanitární pomoc- European NGOs Confederation of Relief and Developmnet" (CONCORD)⁹⁴.

⁸⁹ van Reisen, Mirjam.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997, s. 73

⁹⁰ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 189

⁹¹ van Reisen, Mirjam.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997, s. 74

⁹² http://www.ngo-eu.cz/zobraz_ngo.asp?id=4 (28.1.2006)

⁹³ http://www.ngo-eu.cz/zobraz_ngo.asp?id=13 (28.1.2006)

⁹⁴ http://www.ngo-eu.cz/zobraz_ngo.asp?id=17 (28.1.2006)

První ze tří zmiňovaných zastřešujících organizací- EAPN propojuje národní sítě, organizace a dobrovolnická sdružení. Jejím cílem je zajistit snížení chudoby. Tento proces má být urychlován díky integraci této problematiky do jednání a dokumentů Evropské unie. EAPN je jedním z klíčových partnerů Evropské komise.

Druhá ze zmiňovaných zastřešujících organizací je SOLIDAR. SOLIDAR je nezávislá mezinárodní aliance neziskových nestátních organizací, které mají za své poslání zlepšovat spolupráci na poli snižování chudoby. Mezi její přední cíle patří podpora sdružování organizací, které se věnují humanitární pomoci. Historicky je tato organizace navázána na odborová hnutí.⁹⁵

Poslední z výše jmenovaných zastřešujících organizací, jejíž součástí je také česká platforma FoRS, je konfederace CONCORD. Konfederace je rozdělená do pracovních skupin, v nichž jsou sdruženy členské organizace podle míry zkušenosti. Ty se podílejí na politické práci a snaží se o prohloubení politické debaty vedené na evropské úrovni v oblasti rozvojové pomoci. Konfederace má ambice se do roku 2008 stát vlivným hráčem v určování humanitární a rozvojové agendy na půdě EU. Konfедераční cíle týkající se změn v poskytování pomoci, které by měly být dosaženy díky intervenci Evropské unie, jsou následující:

- zajistit, aby členské státy Evropské unie poskytovaly 0,7% jejich HDP na rozvojovou pomoc
- reformulovat politiku zemí globálního Severu takovým způsobem, aby byly více vnímány potřeby zemí Jihu a využívanější jejich potenciál
- podpořit větší koherenci mezi rozvojovou politikou a politikami obchodu, bezpečnosti, zemědělství a politiky sousedství.

Další významnou příležitostí je pro české neziskové nestátní organizace možnost spolupráce v rámci programů sloužících k podpoře lidských zdrojů a struktur. Nejrelevantnějšími jsou čtyři dále jmenované. Prvním z nich je Projekt Trialog.

Projekt se sídlem v Bruselu a ve Vídni má za cíl posilovat trialog, který je veden mezi starými členskými zeměmi, novými členskými státy a rozvojovými zeměmi. Žádoucí je integrovat NNO z nových členských států do komunit evropských NNO, konkrétně do CONCORDu.⁹⁶ Zároveň je cílem Trialogu budovat vztahy mezi NNO z nových členských zemí a relevantními partnerskými NNO ze starých členských zemí. Cílem

⁹⁵ www.solidar.org (28.1.2006)

spolupráce je zjednodušit výměnu informací, sdílet know-how, zapojovat NNO z nových zemí do debaty o tvorbě evropských a národních rozvojových politik a společně realizovat projekty.⁹⁷

Posilováním dialogu o rozvojové pomoci v nových členských státech se dále zabývá také Presidency Fund. Fond vznikl za podpory nizozemské a irské vlády a jeho cílem je posílit kapacity NNO v nových členských státech.⁹⁸

Třetí program se stejným posláním je pouze dočasný. Regional Partnership Programme for Austria and Neighbouring New Member States funguje od roku 2005 a bude ukončen v roce 2008. Spolupráce má být posilována zejména v pěti členských státech Evropské unie: Rakousku, České republice, Slovensku, Slovinsku a Maďarsku. Cílem je, aby NNO na základě hlubšího dialogu vytvářely společná stanoviska, projekty zaměřené na vzdělávání a aby společně posilovaly NNO ve 4 nových členských zemích a realizovaly pilotní projekty v prioritních zemích jednotlivých vlád. Zde je nutno poznamenat, že přístup k této spolupráci není otevřený všem NNO. Například v České republice se jí mohou účastnit pouze ty, které jsou v platformě FoRS.⁹⁹

Posledním projektem je ODACE („Official Development Assistance-Central Europe“). Vznikl díky podpoře Kanadské mezinárodní rozvojové agentury CIDA. Projekt procházel několika fázemi vývoje. Součástí první fáze bylo mimo jiné posilování kapacit NNO v České republice a podpoření vzniku platformy FoRS. Nyní se nachází projekt v druhé fázi a pomáhá realizovat úkoly v zemích třetího světa. Tyto projekty podporuje ODACE z 50%. Dofinancování probíhá díky prostředkům ze speciálního rozpočtu pro zahraniční rozvojovou spolupráci Ministerstva zahraničních věcí.¹⁰⁰

⁹⁶ <http://www.trialog.or.at/start.asp?m=1> (20.4.2006)

⁹⁷ <http://www.trialog.or.at> (19.2.2006)

⁹⁸ <http://www.presidencyfund.org> (21.2.2006)

⁹⁹ <http://www.eu-platform.at/english/start.asp?b=812> (19.2.2006)

¹⁰⁰ <http://www.rozvojovestredisko.cz/trilat.php> (31.2.2006)

Institucionální struktura Evropské unie zajišťující realizaci rozvojové politiky

Tato kapitola je věnována institucionální struktuře Evropské unie a koncepcím její rozvojové pomoci, kterou se snaží pomáhat naplňovat i Česká republika a v rámci níž působící neziskové organizace. Soustředím se na institucionální struktury a jejich snahu o naplnění cílů vydefinovaných v rámci Rozvojových cílů tisíciletí. Ty jsou vyvrcholením procesu zlepšování životních podmínek zejména v chudých státech světa. Jejich přijetí bylo uskutečněno v září roku 2000 na summitu OSN v New Yorku.

Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí mají být naplněny do roku 2015. Cílů je celkem osm.¹⁰¹

➤ Prvním cílem je snaha odstranit extrémní chudobu a hlad. Optimálně má dojít ke snížení počtu osob, které žijí s jedním dolarem na den.¹⁰²

(Celosvětová hranice extrémní chudoby, kterou stanovila Světová banka v roce 1990 je vypočítávána z výše příjmu, který je nutný k uspokojení základních životních potřeb, tedy zajištění potravy a přístřešku. Pro každou zemi se stanovuje průměr příjmů domácností a k nim se přičte částka na bydlení. Toto je tedy chudoba, která je stanovena koeficientem. Druhým náhledem je chudoba relativní, která porovnává chudobu jedince vůči populaci a možnosti volby.¹⁰³ Dimenzi chudoby určuje taktéž zdraví, tedy průměrná délka života, nejvyšší dosažené vzdělání, přístup ke službám, dostatečnost infrastruktury, bezpečnost a míra sociálního vyloučení.¹⁰⁴ V případě Rozvojových cílů tisíciletí je uvažována pouze chudoba relativní.) Druhou prioritou v rámci tohoto bodu Miléniových cílů je snížení počtu lidí trpících hladem na polovinu.

➤ Druhým cílem je zajištění základního vzdělání všem dětem. Chudoba je velmi komplexním fenoménem, který je právem považován za jeden z největších problémů

¹⁰¹ <http://www.un.org/millenniumgoals/> Organizace spojených národů (18.7.2006)

¹⁰² Málokterý z chudých lidí by potřeboval skutečně jeden dolar, jedná se však o částku, která je snadno představitelná a proto se uvádí jako vodítko.

¹⁰³ A.P.Thirlwall.: Growth and Development, Macmillan Press, London 1999, s. 30

¹⁰⁴ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 33

globalizovaného světa.¹⁰⁵ Jedním z prostředků jejího odstranění je zajištění vzdělání pro všechny děti.¹⁰⁶ Investovat v oblasti lidských zdrojů není snadné. Zajistit školní vzdělání znamená zajistit, aby bylo dítě zdravé a mohlo se výuky účastnit, aby se jeho rodina mohla obejít bez jeho pracovní síly,¹⁰⁷ aby existovaly kvalitní komunikace, po kterých by se dítě dostalo do školy a aby byla poskytnuta dítěti strava během vyučování. Splnění všech těchto podmínek je velmi náročné, nicméně pro realizaci tohoto cíle nezbytné.

➤ Cílem třetím je prosadit rovnost mužů a žen a posílit roli žen ve společnosti. Je třeba zajistit, aby byla odstraněna nerovnost pohlaví v základním a středním školství do roku 2005 a na vyšší úrovni vzdělání do roku 2015.

(Na počátku 21. století se účastnilo v afrických státech školní výuky jen 63% dětí ve věku od 7 do 11 let, mezi žáky je vždy více chlapců než dívek.)¹⁰⁸ Posílení role žen ve společnosti není otázkou několika let, ale jedná se o dlouhodobý proces. Bohužel již lze konstatovat, že první část tohoto cíle nebyla naplněna. Kdyby měla být naplněna bylo by třeba, aby každý rok byly investovány dvě miliardy dolarů po dobu deseti let.¹⁰⁹

➤ Dalším rámcovým cílem je snížení dětské úmrtnosti do pěti let o dvě třetiny.

Počet zemřelých dětí, kteří se nedožijí prvních narozenin je velmi různý, v rozvinutých zemích zemrou asi 4 děti z 1000, v zemích Subsaharské Afriky může být úmrtnost stonásobná. Největší vliv na zdraví má životní styl a sociální a ekonomické podmínky.¹¹⁰ Dosažení tohoto Miléniového cíle je podmíněno zejména zajištěním prenatální péče, zvýšením vzdělání matky v oblasti péče o své zdraví i o zdraví dítěte a v neposlední řadě posílením struktur, které zaručují fungování zdravotnictví. Jak již bylo řečeno v bodě, který se týká vzdělání, je třeba, aby se zajistily nejen nemocnice, ale i přístup k nim, preventivní programy a vzdělávací kurzy. Je jednoznačné, že dopad těchto vzdělávacích seminářů by byl obrovský. Při jejich realizaci by bylo

¹⁰⁵ Aidan, Cox; John, Healey.: European Development Cooperation and the Poor, Overseas Development Institute, London 2000, s. 166

¹⁰⁶ A.P.Thirlwall.: Growth and Development, Macmillan Press, London 1999, s. 168

¹⁰⁷ A.Goichaoua, Questions de Développement: La situationa de populations rurales, Harmattan, Paris 1996, s. 151

¹⁰⁸ J.-P., Patat.: Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud, Harmattan, Paris, 2005, s. 47

¹⁰⁹ A.Verhaagen, kurz Vzdělávání v zemích 3. světa, ULB, letní semestr 2006

¹¹⁰ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 40

klíčové zapojit zejména místní obyvatele a zajistit tak jejich udržitelnosti.¹¹¹ V poslední době je kladen důraz na realizaci udržitelných projektů, které se věnují vzdělávání porodních sester. V českém prostředí je v této oblasti činná například nezisková nestátní organizace Česká katolická charita, která zprovoznila v Ugandě porodnici s výukovým centrem.

➤ S rámcovým cílem čtyři úzce souvisí rámcový cíl pět, který se týká zlepšování zdraví matek.

Cílem je, aby byla snížena úmrtnost matek, které zemřou v souvislosti s těhotenstvím a porodem o tři čtvrtiny. Ročně se jedná o půl milionu žen. Až dvacetinásobně více žen je po porodu postiženo trvalými následky, kterým je možné předcházet správnou péčí. Cílem je zajistit ženám správné lékařské služby a zajistit jejich materiální zajištění.

➤ Šestým Miléniovým cílem je boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem pandemického rozsahu. Hlavními pod body tohoto cíle je zastavení a zvrácení jejich šíření. Důležitou roli v jeho dosažení budou hrát velké farmaceutickými firmy, které mohou poskytovat klíčové léky za přijatelné ceny, ale zatím tak nečiní kvůli rentabilitě nákladů spojených s jejich vývojem. Například, aby byl zajištěn dostatečný počet léků je třeba zaplatit nyní léčiva v hodnotě 15 miliard dolarů.

➤ Předposlední rámcový cíl se týká udržitelosti životního prostředí.

V politice každého státu by měla být zohledněna ekologie a udržitelný rozvoj. Dodržování pravidel je důležité zvláště v rozvojových zemích, které rozprodávají neuvážlivě své přírodní bohatství. Zaručení dosažení tohoto cíle se jeví jako možné a realizovatelné, pokud budou vlády tomuto návrhu nakloněné. Za zmínku stojí jistě i fakt, že tento bod se netýká pouze zemí rozvojových nebo se rozvíjejících, ale také zemí s vyspělými ekonomikami, které nejsou ochotné přistoupit na omezující ekologické standardy ze strachu o zbrzdění ekonomického růstu.

Dalším pod bodem kapitoly sedm je snaha o snížení počtu lidí, kteří nemají přístup k hygienicky nezávadné vodě. Cílem je také zvýšení životní úrovně obyvatel chudinských čtvrtí a to nejméně sta milionů lidí.

¹¹¹P. Roumequere, Une société de développement régional intégré, Institut Français de recherche

➤ Posledním cílem je snaha budovat světové partnerství na poli rozvojové pomoci. Hlavní body, které konkretizují tento poměrně abstraktní cíl jsou následující: otevření obchodního a finančního systému, který bude založen na jasných pravidlech, předvídatelnosti a absenci diskriminace, otevření přístupu na trh pro vývoz bez cel a kvót pro nejchudší země a odpuštění dluhů nejvíce zadluženým zemím, které prokázaly snahu snížit chudobu.

Pravděpodobnost splacení dluhů je velmi nízká. Dluhy představují jeden z důvodů závislosti afrických zemí na zahraniční pomoci.¹¹² S růstem úroků se každoročně pravděpodobnost jejich vrácení snižuje.¹¹³ Je třeba věnovat dostatečnou pozornost i problémům menších zemí a vnitrozemských států. Je třeba se zaměřit na problematiku oddlužování, realizace programů na zvyšování produkce mladé části populace, prohloubit spolupráci rozvojových zemí s farmaceutickými firmami a umožnit soukromým firmám jednoduchý vstup na trh rozvojových zemí, kde by mohly zlepšit dostupnost technologií především v oblasti informační a komunikační oblasti.¹¹⁴

V názvu této kapitoly jsem předestřela spojitost mezi dosahováním těchto cílů a podílů Evropské unie. Jaká je tedy její role?

Priority

Evropská unie, jak již bylo zmíněno výše, je globálně největším realizátorem rozvojové pomoci. Společenství bylo aktivní v pomoci rozvojovým zemím již od 50. let. Jeho pomoc se zaměřovala až do konce 80. let především na finanční a technickou podporu, jež měla otevřít cestu k udržitelnému hospodářskému růstu, který byl vnímán jako prostředek k odstranění zaostalosti zemí Třetího světa.¹¹⁵ V roce 1992 byl v Maastrichtské smlouvě jasně definovaný rámec pomoci. Smlouva konstatovala, že rozvojová politika Evropského společenství doplňuje rozvojové politiky jednotlivých států. Jednotlivé instituce EU měly a mají svou činností přispívat k

scientifique pour le développement en cooperation, Paris 1986, s. 141

¹¹² Finn, Tarp. : Foreign Aid and Development, Routledge, New York, 2001, s. 421

¹¹³ Elikia, Bokolo.: Développement: de l'aide au partenariat, La documentation française, Paris 1993, s. 89

¹¹⁴ <http://www.rozvojovestredisko.cz/mdg/index.php>, (29.11.2005)

¹¹⁵ J.-P., Patat.: Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud, Harmattan, Paris, 2005, s. 45

upevnění a rozvoji demokracie, respektování lidských práv a základních svobod.¹¹⁶ Představitelé Evropské unie se aktivně podíleli na definování výše popsaných Milenioových cílů. Jednání, která vedla k jejich vydefinování probíhala již před rokem 2000. Diskuse o rozvojových cílech byla vedena převážně na půdě OECD. V roce 2000 pak především na Summitu tisíciletí. Mimo to po roce 2002 refletovala koncepce rozvojové pomoci EU závěry Evropské Rady v Barceloně a závěry mezinárodních konferencí v Monterrey a Johannesburgu.

Pro dosažení efektivní pomoci bylo v otázkách postupu stanoveno v Maastrichtské smlouvě několik priorit, které se souhrnně označily za postup dle klíče 3C: koherence, koordinace a komplementarita, tedy „3K“.¹¹⁷ Amsterodamská smlouva rozšířila tento rámec o čtvrtý aspekt, který by měl vystihovat pomoc, jednalo se o konzistentnost.¹¹⁸ Všechna tato ustanovení představovala základ pro realizaci pomoci.

Dalšími prioritami byla koordinace a komplementarita pomoci. Aby byla pomoc maximálně efektivní, byly vytvořeny programy dle daných sektorů, byla zajištěna dlouhodobě udržitelná dluhová služba a bylo vytyčeno šest hlavních oblastí rozvojové pomoci, kde se angažuje Evropské společenství. Pod ně spadají následující priority: rozvoj obchodu, posilování spolupráce se Světovou bankou a MMF, podpora zdraví a sociálního zabezpečení, čistota vody, podpora rozvoje dopravy, podpora zemědělství, lesnictví, rybářství a bezpečnosti potravy, podpora správy a občanské společnosti.

V oblasti obchodu a rozvoje, který je první oblastí přednostního zájmu, je kladen důraz na zefektivnění a posílení opatření, která zavádí WTO a dále na zjednodušení vstupu nejméně rozvinutých zemí do této organizace. Evropská komise se zavázala k vypracování sdělení o pomoci rozvojovým zemím o vstupu na trhy, ze kterých by profitovaly. Cílem by mělo být zohlednění přístupu k lékům, zejména se jedná o problematiku licencí a vázaných cen. V rámci této politiky by mělo dojít také k podpoře regionálních integrací, protože tyto bloky jsou mediátory konfliktů, které dané oblasti oslabují. Integrované země jsou taktéž díky uskupením schopnější se lépe integrovat do globální ekonomiky.¹¹⁹

V oblasti školství je prioritou zajistit vzdělání na regionální úrovni a implementovat iniciativy, které se zaměřují na dosažení tohoto cíle ve 23 zemích s nízkým příjmem,

¹¹⁶ ed. Lister, M.: *European Union Development Policy*, MacMillan Press, London, 1998, s. 132

¹¹⁷ ed. P. Hoebink, O. Stokke.: *Perspectives on European Development Co-operation*, Routledge, London 2005, s. 598

¹¹⁸ ed. P. Hoebink, O. Stokke.: *Perspectives on European Development Co-operation*, Routledge, London 2005, s. 599

ale s potenciálně fungující zdravou politikou a nutností financí. V oblasti podpory rovnosti pohlaví je hlavním programem Akční plán, který vytyčuje zohlednění tohoto cíle v každé iniciativě Evropského společenství. Explicitním návodem je materiál vytvořený EuropeAid Cooperation Office, který poskytuje nejen návod, ale také plán školení. V oblasti zlepšování životního prostředí se zaměřuje Evropské společenství zvláště na ochranu tropických lesů.¹²⁰ Akční plán na integraci klimatických změn je další prioritou pro všechny rozvojové iniciativy. Posledním cílem je zlepšení přístupu k vodě. Evropská unie je v současné době největším dárce ODA v oblasti projektů rozvojové pomoci, které se zaměřují na vodní zdroje. Prioritou rozvojové pomoci v této oblasti je zmapování situace v různých zemích a regionech, připravení koordinovaného akčního programu a zajištění monitoringu. V těchto jednáních se aktivně angažuje nejen Generální ředitelství pro rozvoj, ale také politické a hospodářské generální ředitelství a Generální ředitelství pro vnější vztahy (o GŘ více viz dále). Cíle byly přijaty jako součást strategie EU vedoucí ke snížení chudoby.

Jejich naplňování sestávalo především z realizace ad hoc projektů. Během jejich realizace však byly odhaleny jisté nedostatky.¹²¹ Problémy, které se objevily jako klíčové byly následující: bylo a je velmi obtížné určit, kde je konkrétní cíl, ke kterému se směřuje. Z toho důvodu nelze určit jediný nástroj k jeho dosažení. Dalším problémem je, že není jasně definováno, která z Generálních ředitelství Evropské komise nesou zodpovědnost. (Dle Aidana Coxe a Johna Jealeyho nemá Evropská komise dostatečně silné postavení při koordinování.) Dalším problémem je, že není vytvořen jednotný finanční nástroj.

Po roce 2000 byl zúžen počet sektorových priorit, byl zvýšen tlak na efektivitu rozvojové pomoci a byla podpořena ta část rozpočtu, která měla financovat rozvojovou pomoc. Mimo to, byl kladen důraz na vytvoření takové koncepce, kde by byl dostatečný prostor na práci s dárce. Byly vytvořeny cíle a byl vytvořen společný závazek dárců a příjemců.¹²² V rámci Evropského společenství následně probíhalo sektorální vyhodnocování, které ovlivní směr dalšího vývoje. Evropská komise má v tomto procesu klíčovou roli zejména proto, že je zodpovědná za koordinaci výstupů.

¹¹⁹ J.-P., Patat.: *Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud*, Harmattan, Paris, 2005, s. 58

¹²⁰ J.-P., Patat.: *Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud*, Harmattan, Paris, 2005, s. 24

¹²¹ Aidan, Cox; John, Healey.: *European Development Cooperation and the Poor*, Overseas Development Institute, London 2000, s. 72

¹²² <http://www.rozvojovestredisko.cz/mdg/index.php>, (29.11.2005)

Protože dosažení a nebo alespoň přiblížení se cílům, které stanovují Rozvojové cíle tisíciletí je otázkou napnutí společných sil, je v rámci koncepce Evropské rozvojové politiky kladen veliký důraz na spolupráci s ostatními donory. Je nutné, aby došlo k harmonizaci v rámci Evropského společenství a aktivit G8, OECD a DAC. Nicméně ne jen v rámci nich. Je třeba, aby se prohlubovalo strategické partnerství s Organizací spojených národů a byl vytvořen integrovaný pracovní rámec. Přes institucionální provázanost není dostačující, aby spolupráce pokračovala jen v této úrovni. Pro rozvojové země má významnou roli Světová banka, hlavní poskytovatel úvěrů a darů. Proto je třeba postupovat koherentně také v rámci ekonomických institucí a v rámci institucí, které jsou etablovány v přijímajících zemích.

Instituce Evropské unie, jejich vývoj a role v dosahování rozvojových cílů

Evropská komise

Rozvojová pomoc je realizována členskými státy a Evropskou komisí. Evropská komise má jakožto výkonný orgán za úkol naplňovat rozpočet a politiky přijaté Evropským parlamentem a Radou. Nejen pro oblast rozvojové spolupráce je velmi důležité, že odpovídá za vyjednávání mezinárodních dohod jménem Evropské unie. (Tyto pravomoci mohou být v budoucnu upraveny, jak, to závisí na osudu Evropské ústavní smlouvy.) Evropská komise samotná se skládá z 25 komisařů. Komisi je však také označována celá instituce, která je složená z generálních ředitelství. Komisaři, kteří jsou zodpovědní za otázky spojené s rozvojovou spoluprací jsou komisař pro rozvojovou a humanitární pomoc a komisař(ka) pro vnější vztahy a Evropskou politiku sousedství.

Hlavní oddělení Komise jsou zpravidla řazena do čtyř skupin: Politika, Vnější vztahy, Obecné služby a Vnitřní služby. Vnější vztahy jsou skupinou, pod níž patří Rozvoj, Úřad pro humanitární pomoc- ECHO: Humanitarian Aid Office, Úřad pro spolupráci a pomoc EuropeAid: EuropeAid-Co-operation Office.¹²³

Rozvojová politika Evropské unie je definována v rámci Dokumentů definujících strategie pro jednotlivé země (Country Strategy Paper) a pro jednotlivé regiony (Regional Strategic Paper). Cíle, které se stanovují mají být plněny v horizontu 5 let a Komise v jejich naplňování hraje klíčovou roli.

¹²³ www.europa.eu.int/commission_barroso/index_en.html. (18.2. 2006)

Návrhy jsou tvořeny následovně: první předloží delegace Evropské komise v dané zemi, následně je návrh prokonzultován ve všech relevantních orgánech Evropské komise a je prověřen ředitelstvím pro rozvoj a ředitelstvím pro vnější vztahy. Obě ředitelství za tímto účelem sestaví komisi. Po prozkoumání se k dokumentu vyjádří vláda partnerské země. Může následovat změnění tohoto dokumentu podle výsledku jednání.

Evropská komise kromě těchto specifických programů definuje rámec pomoci s ohledem na možnosti jejího poskytování na státní a na unijní úrovni. V roce 2000 byl prezentován materiál Prohlášení Rady a Komise o rozvojové politice ES. Zde bylo dáno, kde je výhodnější poskytovat pomoc na národní úrovni a kde na unijní.¹²⁴

Úřad pro spolupráci a pomoc EuropeAid

Nejdůležitějším aktérem v oblasti řízení vnější rozvojové pomoci je Úřad pro spolupráci a pomoc EuropeAid založený v roce 2001.¹²⁵ EuropeAid spadá v rámci komplikované struktury Evropské komise pod dvě Generální ředitelství, pod Generální ředitelství pro vnější vztahy a pod Generální ředitelství pro Rozvoj. Protože EuropeAid je velmi důležitým úřadem, věnuji více pozornosti i popisu jeho uspořádání: EuropeAid se skládá ze šesti oddělení, které se zabývají: strategií koordinace a organizace, interním auditem, evaluací, centrálním managementem tématických rozpočtových linek, financováním, smluvními vztahy, auditem pro tématické rozpočtové linky a managementem speciálních kontraktů. Dále se EuropeAid dělí na osm ředitelství, která se věnují: Evropě, Jižnímu Středomoří, Blízkému východu a politice sousedství¹²⁶; Latinské Americe; Sub-Saharské Africe, Karibiku a Pacifiku; Asii a Centrální Asii; podpoře kvality projektů; podpoře obecných projektů a zdrojům. Tato ředitelství jsou tedy zaměřena na spravování regionálně zaměřených programů. Pod ředitelství „Podpora kvality projektů“ spadají programy, které jsou tématicky zaměřené, jako například programy podporující sociální a lidský rozvoj, demokracii, lidská práva, rovnost žen a mužů, migraci, infrastrukturu apod. Ředitelství „Podpora obecných projektů“ se zabývá vztahy

¹²⁴ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 176

¹²⁵ Hill, Ch., Smith, M.: International relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005, s. 77

¹²⁶ Evropská unie realizuje Politiku sousedství s: Alžírskem, Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Egyptem, Gruzii, Izraelem, Jordánskem, Libanonem, Libyí, Moldávií, Marokem, Palestinskou samosprávou, Sýrií, Tuniskem a Ukrajinou.

s neziskovými nestátními organizacemi a s občanskou společností.¹²⁷ Za účelem lepší koordinace rozvojové pomoci a její lepší implementace byla ustanovena v roce 2001 Evropská kancelář koordinace evropské pomoci. (EuropeanAid Co-operation Office; AIDCO).¹²⁸ Vedení EuropeAidu je tvořeno pěti komisaři, kteří jsou členové skupiny Relex. Hlavní z nich je komisař pro rozvoj a humanitární pomoc.¹²⁹

EuropeAid má za úkol realizovat rozvojovou pomoc Evropské komise. Finančním nástrojem je pro její uskutečňování rozpočet EU a tzv. Evropský rozvojový fond. Práce EuropeAidu se týká pouze realizování rozvojové pomoci. Mezi její kompetence nepatří již související agendy, kterými jsou zajišťování bezpečnosti, finanční pomoc či před vstupní pomoci kandidátským zemím. Agentura EuropeAid má za úkol se věnovat realizaci projektů a programů a to v celé jejich šíři. Vede projektový cyklus, tzn. posuzuje projekty a programy, odpovídá za realizaci a poskytování financování a vyhodnocuje realizované projekty a programy. EuropeAid má na starosti vytváření takových mechanismů, které by umožnily vytvořit co nejlepší spolupráci na co nejnižší úrovni, tzn. přenášet na Delegation EU všechny pravomoci, které mohou usnadnit lokální a efektivnější řešení. V neposlední řadě se má taktéž snažit získávat podporu pro rozvojové projekty v ostatních institucích EU.

Tematické oblasti, kterým se věnuje EuropeAid odpovídají cílům, které byly v roce 2000 stanoveny v Mileniové deklaraci.¹³⁰

Úřad pro humanitární pomoc ECHO

Protože rozvojová pomoc by měla navazovat na pomoc humanitární, hraje Úřad pro humanitární pomoc ECHO velmi důležitou roli. Jedná se o největší světovou humanitární agenturu.¹³¹ ECHO poskytuje od roku 1992, kdy bylo založeno, zboží a služby do krizových oblastí.¹³² Poskytování pomoci ECHO ale neprovádí samostatně, zajišťuje její poskytování přes poskytování pomoci neziskovým organizacím a systému Organizace spojených národů.¹³³ ECHO připravuje i studie o

¹²⁷ http://europa.eu.int/comm/index_en.htm (18.2. 2006)

¹²⁸ ed. P. Hoebink,, O. Stokke.: Perspectives on European Development Co-operation, Routledge, London, 2005, s. 600

¹²⁹ Ch. Hill, M. Smith.: International relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005, s. 77

¹³⁰ http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm (18.2. 2006)

¹³¹ http://europa.eu.int/comm/echo/presentation/index_en.htm (20.4.2006)

¹³² Ch. Hill, M. Smith.: International relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005, s. 78

¹³³ ed. P. Hoebink,, O. Stokke.: Perspectives on European Development Co-operation, Routledge, London 2005, s. 575

realizovatelnosti humanitární pomoci, monitoruje a koordinuje projekty, podporuje projekty, které se zaměřují na prevenci humanitárních krizí, podporuje pilotní projekty, školí odborníky, kteří jsou nasazováni v případě krize, poskytuje technickou pomoc svým partnerům, zajišťuje osvětu o této problematice a financuje školení a studijní iniciativy.¹³⁴

Rada Evropské unie

Rada, jakožto hlavní rozhodovací orgán reprezentuje členské státy. Rada, která projednává otázky týkající se rozvojové spolupráce je Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy- CAERC-General Affairs and External Relations Council. Protože jednání ministrů neprobíhají stále, má každá země své velvyslance, kteří se scházejí v rámci Výboru stálých zástupců- COREPER, zde probíhá výběr práce, jíž se bude následně zabývat Rada. Priority, kterými se zabývají v jednotlivých obdobích se různí nejen podle aktuálních výzev, ale do jisté míry podle zájmů země, která Evropské unii předsedá. Předsednická země má za úkol odpovídat za program Rady a podporovat přijímání legislativních a politických rozhodnutí a být mediátorem v jednáních.¹³⁵

Rada rozhoduje o obecných cílech a jednotlivé návrhy jsou konzultovány v rámci Rozvojové rady, která je tvořena ministry zodpovědnými za rozvojovou pomoc.¹³⁶

Evropský parlament

Evropský parlament má velmi důležitou roli při schvalování evropského rozpočtu. Jeho role je tedy důležitá v rozhodování, jak velká částka bude věnována na rozvojovou pomoc všem zemím, kromě zemí ACP.¹³⁷ Část rozpočtu, která pokrývá projekty zaměřené na rozvojovou spolupráci patří mezi tzv. vnější rozpočtové kapitoly.¹³⁸ Vliv na tvorbu obnosu věnovaného na oblast rozvoje je značně limitována, protože částka věnovaná na Evropský rozvojový fond není součástí rozpočtu. Evropský rozvojový fond (European Development Fund) je zdrojem financí

¹³⁴ http://europa.eu.int/comm/dgs/humanitarian_aid/index_en.thm (18.2. 2006)

¹³⁵ http://www.europa.eu.int/institutions/council/index_cs.thm (18.2.2006)

¹³⁶ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 178

¹³⁷ van Reisen, Mirjam.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997, s. 93

¹³⁸ Ch. Hill, M. Smith.: International Relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005, s. 122

pro podporu projektů v zemích ACP a vychází ze Smlouvy z Cotonou.¹³⁹ Smlouva z Cotonou vstoupila v platnost v roce 2003.¹⁴⁰ Evropský rozvojový fond je tedy mimo rozpočet EU a příspěvky do tohoto fondu jsou dobrovolné.¹⁴¹ Na fungování Evropského rozvojového fondu se nevztahují pravidla rozpočtu Evropské unie, proto je jeho charakter odlišný. Při jeho tvorbě nehraje EP roli. Z fondu jsou realizované cíle a doba k jejich dosažení není limitována. V současné době je čerpáno z devátého ERF a jeho výše představuje 13,8 miliard eur, které je možné čerpat mezi lety 2000 až 2007.¹⁴² Struktura Evropského rozvojového fondu se shoduje se strukturou evropského rozpočtu.¹⁴³ O použití prostředků rozhoduje Evropská komise.¹⁴⁴ Celkový objem prostředků věnovaných na realizaci zahraniční rozvojové pomoci dosahují výše 9 miliard EUR.¹⁴⁵ Česká republika se podílí na rozpočtu v rámci svého celkového příspěvku.¹⁴⁶ Do ERF zatím nepřispíváme.

Evropský parlament má vliv na složení Komise, tedy i na schválení komisaře pro rozvoj a komisaře pro vnější vztahy.¹⁴⁷ Možnost spolurozhodovat o otázkách týkajících se rozvojové spolupráce dala Evropskému parlamentu Amsterodamská smlouva.¹⁴⁸

V rámci činnosti Evropského parlamentu se věnuje problematice rozvojové spolupráce zejména Rozvojový výbor. Relevantní zpráva, které byla projednávána během šestého období se týkala role Evropské unie v dosahování Miléniových cílů (zpráva 2004/2252). Tato zpráva obecně zhodnocuje MDG a vymezuje priority ze strany EU. Zpráva požaduje po Komisi i po členských státech, aby zvýšily snahu pomáhat. A vybízí Evropskou komisi k zahájení průzkumu možností, které Evropská unie má a požaduje navrhnout vhodná opatření. Zpráva poukazuje i na oblasti, které

¹³⁹ van Reisen, Mirjam.: *The North-South Policy of the European Union*, International Books, Utrecht 1997, s. 93

¹⁴⁰ Ch. Hill, M. Smith.: *International Relations and the European Union*, Oxford University Press, London, 2005, s. 75

¹⁴¹ http://ec.europa.eu/comm/development/body/cotonou/index_en.htm Evropská komise, Smlouva z Cotonou (18.7.2006)

¹⁴² www.europe-cares.org (15.3.2006)

¹⁴³ van Reisen, Mirjam.: *The North-South Policy of the European Union*, International Books, Utrecht 1997, s. 95

¹⁴⁴ http://europa.eu.int/comm/development/body/cotonou/statistics_en.htm (21.4.2006)

¹⁴⁵ Možnost účasti českých společností na programech zahraniční rozvojové spolupráce Evropského společenství, MZV ČR, Praha 2005, s. 8

¹⁴⁶ www.mf.cz (20.4.2006)

¹⁴⁷ Rozvojové fondy Evropské unie. Manuál pro české NNO, Praha 2005, Development Worldwide o.s., s. 9

¹⁴⁸ Amsterodamská smlouva, čl. 179

se týkají nepřímo podpory životních podmínek jako je například podpora životního prostředí. Zdůrazněna byla také snaha nastavit pravidla obchodu tak, aby byly spravedlivé a mohly umožnit zmírnění chudoby.¹⁴⁹

¹⁴⁹ <http://www.library.ep.ec/library-app/viewthepage.action?id=7&pid=03-01-02-07> Knihovna Evropského parlamentu, (14.2.2006)

Institucionální zajištění rozvojové pomoci v České republice v současné době a možnost sdílení know-how¹⁵⁰

Institucionální zajištění rozvojové pomoci

Jak vyplývá z předchozích kapitol, institucionální zajištění rozvojové pomoci na úrovni Evropské unie a na úrovni České republiky je velmi odlišné a lze je jen velmi těžko srovnávat. Poskytování pomoci na úrovni Evropské unie je založeno na tvorbě společné politiky 25 členských států, nikoliv na logice tvorby národní politiky. Za shodný prvek je možné považovat neustálou snahu o reformování institucí a zefektivňování poskytování pomoci.

V České republice je otázka reformy velmi aktuální. Jak již bylo výše zmíněno, zajištění rozvojové spolupráce není v Čechách pod správou jediné instituce (podrobnosti viz výše v kapitole *Vládní sféra*) a není upraveno jedním zákonem. Tento model není vnímán jako dostatečně efektivní. Proto pověřila vláda ČR Ministerstvo zahraničních věcí přípravou Rozvojového zákona, který by upravoval jak institucionální, tak legislativní zajištění pomoci. V obou případech by se jednalo o její zpřehlednění a racionalizování. Zákon je ve fázi přípravy a měl by být předložen k projednání vládě na konci října 2006. Doposud je tato důležitá součást zahraniční politiky upravována na legislativním základě, který upravoval jiné oblasti a při té příležitosti také rozvojovou pomoc. Jednalo se například o zákony týkající se poskytování dotací, poskytování stipendií, poskytování pomoci apod. Nová právní norma by měla vymezit, jak zásady financování pomoci, tak principy a prioritní oblasti jejího směřování. V neposlední řadě by měla taktéž poprvé definovat, co je rozvojová pomoc.

Součástí Rozvojového zákona by měla být i změna institucionálního zajištění rozvojové pomoci. Hlavním bodem v tomto ohledu by mělo být sjednocení realizace pomoci, kterou nyní vykonávají resortní ministerstva za koordinace Ministerstva zahraničních věcí. Kompetence by měly být převedeny na Rozvojovou agenturu. Tak by se překonal v současnosti používaný decentralizovaný model, který vznikl v roce 1995. V té době se Česká republika stala nastupující dárcovskou zemí a snažila se

¹⁵⁰ Tato kapitola byla vypracována na základě laskavého poskytnutí konzultací panem Petrem Halaxou, toho času národního experta AIDCO, Evropská komise, dlouholetého ředitele Rozvojového střediska Ústavu mezinárodních vztahů; paní Jitky Hrudové, toho času členky úseku obchodní politiky Stálého zastoupení České republiky při EU, specialistky na oblast rozvojové spolupráce a humanitární pomoci

zajistit poskytování pomoci v tehdejší limitovaném rozsahu. Systém nesouvisel v době svého vzniku s rozdělením pravomocí, ale spíše s rozdělením úkolů a delegováním jejich realizace. V současné době je však již třeba se zvětšujícím se objemem pomoci nalézt model nový. Vznik Rozvojové agentury, která byla navržena v koncepci na roky 2002-2007 (viz výše), by měl upravit radikálně zajišťování pomoci. Jejím vzniku v současné době předchází zanalyzování jednotlivých možností.

Modely se v rámci Evropské unie velmi liší a není pravděpodobné, že by v rámci České republiky byl přejet model, který se již v některé ze zemí EU nachází. Agentura bude originální institucí, která bude odpovídat specifikům české rozvojové pomoci a českému prostředí. Její podoba bude výsledkem politického konsensu vytvořeného a přijatého na půdě Vlády. Jednotlivá rezortní ministerstva vyjádří své preference a dodají informace, na jejichž základě dojde k vyhodnocení. Kompromis bude vyjednáán na úrovni Vlády. Hlavní roli v jednáních na úrovních ministerstev bude mít Ministerstvo zahraničních věcí, které bylo pověřeno vytvořením věcného návrhu Rozvojového zákona. Pokud vláda kompromisní návrh schválí, bude postoupen dalšímu rozpracování. Pokud bude agentura vytvořena, bude opět záviset na rozhodnutí na úrovni Vlády, pod jaký orgán bude spadat. Protože se jedná o velkou změnu, jsou jednání náročná. Součástí jednání je taktéž konzultování možností s dalšími aktéry, kteří se na realizaci rozvojové pomoci podílejí. Explicitně se jedná o konzultace s neziskovými nestátními organizacemi sdruženými v rámci platformy FoRS, soukromými firmami a dalšími subjekty. Nicméně možnosti ovlivnit podobu Rozvojové agentury jsou limitované. Své informace mohou poskytovat, jsou-li k tomu vyzváni. Mohou jednání komentovat, ale nemohou v nich rozhodovat. Soukromý sektor do jednání může zasahovat ještě v omezenější míře než neziskový nestátní sektor, protože konzultování s firmami by znamenalo sdílení informací s některými subjekty a nikoliv se všemi a šlo by tedy o porušování rovnosti hospodářské soutěže.

Na vytváření struktur rozvojové pomoci na úrovni státu nemá vliv členství v mezinárodních organizacích, i když může být zajímavým zdrojem inspirace. Mezinárodní společenství nemůže ovlivnit koncepci institucionální struktury ani

a pana Ondřeje Kovaříka, toho času specialisty Ministerstva zahraničních věcí ČR. Interview byla

tempo její změny. V současné době je tedy na jednotlivých ministerstvech úspěšně zakončit fázi evaluace možných variant a vybrat jedinou vhodnou. Je otázkou zda dojde k vytvoření:

- a) agentury, která bude de facto ministerstvem
- b) agentury, která bude součástí Ministerstva zahraničních věcí
- c) agentury, která bude nevládním subjektem bez vazby na stát.

Možné však je i to, že ani jedna z těchto možností nebude naplněna a dojde k naplnění jakékoliv další varianty. Bezesporu se však bude jednat o velkou změnu v institucionálním zajištění pomoci, největší od roku 1995.

Jakkoliv se nemůže Česká republika inspirovat při vytváření institucionální struktury modely užívanými v Evropské unii, může do značné míry využívat zkušenosti, které nabyly státy Evropské unie i Evropská komise při poskytování rozvojové pomoci zemím třetího světa. Možnosti spolupráce v rámci společenství států Evropské unie a spolupráce státu s Evropskou komisí nastiňuje druhá část této kapitoly.

Možnosti spojené s členstvím v Evropské unii⁵¹

V současné době realizuje Česká republika pomoc na dvou úrovních. První z nich je pomoc bilaterální. Ta je realizována na bázi partnerství mezi státem, který je příjemcem pomoci a mezi Českou republikou. Díky členství v Evropské unii může Česká republika využívat možností spolupráce s ostatními státy a tak tuto pomoc vykonávat v součinnosti s dalšími subjekty. Tato pomoc je pak nazývána pomocí multilaterální.

Vstupem České republiky do Evropské unie dostaly orgány zabývající se rozvojovou spoluprací možnost sdílet know-how. Tato možnost byla velmi důležitá zejména proto, že jako nastupující dárcovský stát byly naše zkušenosti v mnoha oblastech menší než zkušenosti členských států EU. Instituční modely jsme nemohly přijmout vzhledem k odlišnému charakteru, nicméně bylo možné přejímat modely jednání s partnerskými zeměmi, realizace projektů, realizace výběrových řízení, hodnocení, monitorování atd.

poskytnuta během první poloviny roku 2006.

V rámci prohlubování spolupráce s ostatními členskými státy jsou v současné době diskutovány tři projekty. Prvním je přijetí víceletého společného programování pomoci na úrovni multilaterální spolupráce. Státy Evropské unie by přijaly stejné programy své rozvojové pomoci. Pozitivem tohoto konceptu by byla možnost spolupracovat na úrovni států při realizaci projektů v zemích třetího světa. Pro státy by bylo snadné kooperovat, protože jejich harmonogramy pomoci by byly shodné. Tak by mohly kdykoliv přejímat agendu nebo se spolupodílet na jejím naplňování. Cíle by byly definovány na jednáních Rady, takže by na jejich tvorbu měly vliv všechny členské země Evropské unie. (V Radě může již nyní Česká republika spoluvytvářet priority, které ve formě definují směr rozvojové politiky. Ani v budoucnu by tedy nedošlo k oslabení pozice. Pro Českou republiku jsou stanovovány priority podle našich možností a také podle toho, jaké potřeby má daná země. Tento postoj je nejprve vytvářen v meziresortní pracovní skupině, předkládán ředitelství, dále projednáván v Coreperu a dále v Radě.) Dané partnerské země třetího světa mohou své priority předkládat v rámci jednání na delegacích Evropské komise v dané zemi. Neziskové organizace jsou na úrovni rady zastupovány taktéž představiteli státu. Ti by měli reflektovat jejich potřeby.

Druhým velkým projektem, který je v současné době diskutován, je vytvoření databanky informací, která by byla tvořena vklady všech států Evropské unie. Díky této bance by se mohly státy dělit o informace o státech a o regionech, kde realizují spolupráci. Evropská komise by byla orgánem, který by tento systém koordinoval. Na využívání informací by se mohla podílet tedy také Česká republika. Ta by kromě poskytování a získávání informací z databanky OECD měla přístup k dalšímu zdroji informací, díky němuž by mohla svou rozvojovou pomoc plánovat s nižšími náklady. Tyto možnosti by jistě neměla, pokud by nebyla členskou zemí.

Dalším velkým projektem, který je důležitý pro Českou republiku a představuje jasnou výhodu spojenou s členstvím v Unii, je možnost dělby práce. Finské předsednictví (2. polovina roku 2006) si vzalo tento cíl za jednu z priorit svého období. V současné době je cílem zamezit dublování práce.

Z pohledu sdílení know-how managementu je pro nás klíčové, že jsme převzali koncept vytváření projektů a nikoliv plánování. Toto je velká změna, která ovlivnila i institucionální zajištění pomoci. Druhým bodem bylo podílení se na nejnovějších

konceptech sdílení informací a společném plánování. Díky tomu se může celkově pomoc zefektivnit, vyloučí se dvojité poskytování pomoci a bude snazší navázat spolupráci mezi členskými zeměmi při realizaci pomoci společnými prostředky.

Závěr

Rozvojová pomoc České republiky prošla komplexním vývojem. Od padesátých let, až po léta devadesátá, byla pomoc výrazně ideologicky motivována, cíle nebyly, tak jako u zemí Západu ekonomické. V devadesátých letech prošel sektor restrukturalizací, která se odrazila jak ve změně institucionálního zajištění, tak v oblasti podpory ze strany občanské společnosti. Přes prvotní obtíže se sektor rozvíjel velmi dynamickým tempem a zájem občanů o tuto oblast narůstal. Navázalo se na dobré vztahy, které byly vytvořeny za doby komunismu a na základě komparativních výhod byla vybudována pozice pro poskytování pomoci úzkému okruhu prioritních zemí. Mezi ně byly zahrnuty země podle kritérií potřebnosti, chudoby, tradice a možností. Jednalo se o technickou pomoc, poskytování stáží a školení pracovníků. Koncepce pomoci byla určována vládou, která ji přijala poprvé v roce 1995 a prvně výrazněji modifikovala při příležitosti vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004. Rok 1995 byl pro Českou republiku zásadní zejména kvůli podepsání přístupových listin do OECD a zařazení České republiky mezi skupinu bohatých států. Došlo k přestoupení ze skupiny zemí přijímajících pomoc k zemím pomoc poskytujícím. Nově vznikl závazek spolupráce v rámci OECD, který se týkal zejména poskytování informací a sdílení know-how. Česká republika se zavázala poskytovat informace prostřednictvím Rozvojového střediska. Součástí závazku bylo tedy také vytvoření, nebo upravení institucí, které pomoc zajišťují. Tento proces, zahájený v roce 1995 probíhal až do současnosti a měl by vyvrcholit přijetím Rozvojového zákona, na jehož přípravě pracuje Ministerstvo zahraničních věcí, které je zastřešujícím a koordinačním orgánem. Na jeho formulaci se podílí také neziskový sektor, který má poradní roli. Jednání se účastní neziskové organizace sdružené v rámci platformy FoRS. Platforma tak má poměrně důležitou roli.

Vstup do Evropské unie v roce 2004 přinesl další změny. Jednalo se zejména o možnost podlet se na pomoci největšího světového poskytovatele rozvojové asistence. Tato možnost byla taktéž spojena s požadavkem zajištění kompatibility systémů. V rámci České republiky došlo k opuštění dlouhodobého plánování a přešlo se k tvorbě projektů v ještě užším počtu zemí, než jaké byly ve výběru dosud. Byla také jasně dána struktura, díky níž jsou prezentovány sektorové priority země na půdě

Evropské unie. Konkrétně se jedná o vliv na formování koncepce Evropské unie na půdě Rady, tedy možnost podílet se na formování koncepce rozvojové politiky jak v rámci jednotlivých zemí třetího světa, tak regionů. Jednání jsou připravována v rámci COREPERu, kde má Česká republika taktéž své zástupce. Oblasti přednostního zájmu byly definovány v *Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie*. Celkově se postupuje v definování priorit a nástrojů v rámci střednědobých priorit, které vytváří Ministerstvo zahraničních věcí. To díky výše zmíněným Zásadám posílilo své pravomoci. Jeho roli by však v budoucnu měla převzít rozvojová agentura, jejíž zřízení je dlouhodobě ve fázi jednání. Cílem zřízení agentury je sloučení pravomocí, které jsou roztrženy mezi resortní ministerstva, která nyní participují na realizaci projektů, vyhlášení výběrových řízení a jejich spolu realizaci. Ministerstvo zahraničních věcí nad nimi pouze vykonává dohled. Zřízení takovéto agentury je nezbytné, již proto, že se jedná o vyzkoušenou praxi v dalších členských státech Evropské unie a proto, že je třeba, aby byla Česká republika schopná naplňovat závazky, ke kterým se přihlásila na úrovni mezinárodních organizací.

V naplňování závazků, které vyplývají z našeho členství v mezinárodních organizacích a v Evropské unii hrají důležitou roli neziskové organizace, které jsou partnery státu při realizaci projektů. V České republice prošly velmi rychlým vývojem po roce 1989 a jejich postavení se neustále posilovalo, v posledních letech byl velkým posunem vznik platformy FoRS, která sdružovala nejvýznamnější z nich. Díky platformě se zapojily do realizace rozvojové pomoci v rámci evropských sítí. Přestože tento vstup do evropského prostředí znamenal vstup do více konkurenčního prostředí, než jaké je v České republice, byl jistě pozitivním. Možnost spolupráce mezi organizacemi byla spolu s možností zapojit se do programů posilování lidských zdrojů a struktur, důležitým pokrokem v naplňování cílů rozvojové pomoci. A byla modelem, který byl zajímavý taktéž pro státy.

Analogie je zejména v možnostech propojování aktivit a získávání informací o činnostech ostatních členů uskupení států/NGOs. Pro neziskové organizace se jednalo zejména o sítě v rámci rodin nebo skupin stejného ideologického zaměření, v rámci států se jednalo zejména o sdružování na bázi příslušnosti k Evropské unii či regionu. Projekty sdílení informací a know-how existují na úrovni neziskového sektoru a jsou

velmi efektivní, nicméně jsou méně komplexní než v rodícím se projektu sdílení informací na úrovni států EU. Ty se snaží o propojení svých databank za supervize Evropské komise. Projekt, který je ve fázi zrodu by měl nabýt konkrétnějších struktur za Finského předsednictví, zatímco projekt propojenosti neziskových organizací již existuje. Jeho vytvoření by znamenalo další možnost zkvalitňování české rozvojové pomoci díky strukturám Evropské unie.

Dalším pozitivním bodem členství v Evropské unii je možnost participovat na projektu víceletého společného plánování. Představuje možnost podílet se na spolu realizaci projektů v zemích třetího světa. Česká republika by tak měla možnost navazovat úzkou spolupráci za účelem realizace projektů.

Podobným zajímavým projektem je zavedení systému dělby práce. Bezesporu jeho využití přinese zefektivnění pomoci.

Z pohledu přejímání institucionálních modelů není pro Českou republiku Evropská unie dobrým příkladem. Zejména pro nepoměr objemu poskytované pomoci na obou úrovních a pro jiný způsob práce. Na úrovni státu je politický konsensus vyjednáván odlišně než na úrovni společenství dvaceti pěti států. Na úrovni EU je třeba nalézat konsensus mezi 25 členskými státy, priority vlády mohou být vytvářeny více autonomně.

Oproti tomu je zde možnost inspirovat se projektovým managementem využívaným při realizaci rozvojové pomoci Evropské unie. I přes jisté nedostatky způsobené přežitky studené války a postkoloniální doby, byly v rámci Evropské komise vytvořeny unikátní praktiky programování, identifikace, formulace, implementace, evaluace a auditu.¹⁵² Ty může Česká republika přejímat. Možnost sdílení těchto zkušeností již po svém vstupu do Evropské unie začala. Také *Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2006* definuje harmonizaci projektového cyklu za jednu z priorit.¹⁵³ Fáze programování má vycházet z dvoustranné spolupráce s prioritními zeměmi. Fáze identifikace má probíhat na základě výběru projektů, jejichž formální sladění bylo zajištěno pracovní skupinou ZRS. Identifikace projektů v neprioritních zemích bude prováděna prostřednictvím zastupitelských úřadů. Formulace bude realizovaná ve spolupráci s jednotlivými resorty. Realizace a

¹⁵² Evropská komise, Project Cycle Management Guidelines.

monitoring bude synchronizován. Tento proces má pod svou záštitou MZV. Evaluace a audit bude probíhat ve spolupráci s gestorskými ministerstvy.

Poslední z bodů, které bych zmínila je možnost realizace pomoci skrze Evropskou komisi. Díky příspěvkům můžeme realizovat tedy nejen pomoc státu, ale také pomoc v rámci EU. V intencích přispívání na rozvojovou pomoc jsme zatím přispěvateli do rozpočtu Evropské unie, o němž taktéž rozhodujeme v rámci hlasování v Evropském parlamentu a z nějž jsou financovány projekty v rozvojových zemích mimo země ACP. Do Evropského rozvojového fondu, ze kterého jsou financovány projekty v zemích ACP zatím nepřispíváme. Přispívat bychom měli až do 10. rozpočtu EDF, který bude vyjednáván na půdě Rady a jehož schválení bude podléhat schválení národními parlamenty všech členských států. Celková výše prostředků v tomto fondu bude podělena HDP členských států a podle poměru budou dávány příspěvky.

Přestože stále probíhají reformy, které mají za cíl prohloubit a zefektivnit rozvojovou pomoc poskytovanou Českou republikou, je zřejmé, že se pomoc ČR stala za krátkou dobu efektivní a je schopná hrát důležitou roli v zahraniční politice. Je možné konstatovat, že dosud poskytovaná rozvojová pomoc přinesla mnohé velmi úspěšné projekty, které podstatným způsobem zvýšily úroveň života obyvatel v zemích třetího světa. Tato pomoc přispěla ke snížení izolace těchto obyvatel, prohloubila vzdělání a zkvalitnila poskytovanou zdravotnickou péči. Z pohledu politického dochází k cílenému tlaku na rozvinuté země v oblasti odpouštění dluhů a správného financování. Nicméně před námi zůstávají důležité úkoly, k jejichž plnění je třeba nalézt politickou vůli. Jedním z nich je předsevzetí, které bylo přijato členskými státy přítomnými na jednání Rady v Barceloně v roce 2002, že do roku 2006 bude podíl ODA (oficiální rozvojové pomoci) představovat 0,33% hrubého národního důchodu a že EU jako celek bude na ODA vydávat 0,39% svého hrubého národního důchodu.¹⁵⁴

Vzhledem ke globalizujícímu se světu a zodpovědnosti, která z tohoto vývoje vyplývá je Česká republika i v budoucnu povinna přispívat k rozvojové pomoci a systematicky vytvářet strategii pro odstraňování chudoby a všech jejích aspektů. Je v zájmu

¹⁵³ Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2006, www.bussinessinfo.cz (16.6. 2006)

zahraniční politiky České republiky dbát na snižování rizik, která vznikají vzhledem k prohlubujícím se rozdílům mezi Severem a Jihem, katastrofami, které destabilizují regiony ať již jde o katastrofy přírodního či sociálního charakteru. Je tedy v našem zájmu dostát našim závazkům a nastavit rámec pomoci tak, aby bylo těchto cílů dosaženo. Křehký stav, který nyní panuje ve vztazích mezi Severem a Jihem je neudržitelný, proto by mělo být cílem České republiky svým dílem přispět k zmenšení rozdílů. K plnému využití potenciálu, který se skrývá v občanské společnosti a v jejím soucítění, je třeba přetvořit systém poskytování rozvojové pomoci České republiky. Dvěma hlavními pilíři by mělo být zřízení autonomní Rozvojové agentury a navýšení rozpočtu v oblasti poskytování rozvojové pomoci až na optimálních 0,7% HND do roku 2015.¹⁵⁵

¹⁵⁴ <http://www.rozvojovka.cz/cr2002.php> (27.10.2005)

¹⁵⁵ kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005, s. 13

Summary

Development aid providing represents an important part of the Czech foreign policy. Its conception has been partly changed and from 1989 till now is still in the process of transformation. Before 1989 provided Czechoslovakia the last developed countries with the aid on the ideological basis. The transformation that followed the political changes in 1989 was visible also in the conception of the development policy. First of all were reselected the countries to which was the aid provided, the selection has been made on the economical basis. Secondly the instruments have been reformed as they could be compatible with the standards of the international organizations.

During the transformation period two significant milestones were: the accession to the OECD in 1995, the transformation from the status of the recipient to the donor. Secondly the accession to the European Union in 2004. In 1995 has been formed the first conception of the development aid. Following the accession to the European Union in 2004 brought a very important change in the concept of the institutional structures and methods of aid providing. The transition influenced mainly the state structures. The non state actors became more important partners in aid realization but their development was isolated from the state. The NGOs gained its credibility not because of the structural and priority changes, but thanks to their activities in the Czech Republic where they proved their efficiency. They gained the great importance and credibility and became participants in this part of the foreign policy. They have formed the platform called FoRS and became important actors not only on the state level but also on the European one. They became the part of the European networks of the NGOs focusing the development policy. Thanks to them they improved their human resources and shared the know-how and last but not least could participate on the financial resources for realisation of projects in the last developed countries.

The accession to the European Union has been enriching not only for NGOs but also for the state and for the realisation of its development aid. Thanks to the political representation takes part in the development policy formation, in settings the priorities and in sharing the know-how and information about the recipient countries. Czech Republic can participate on all the programs for the support of the capacities in this field of the foreign development policy.

As the process of the transition is not finished the accession to the European Union and participation on the EU development policy might be an important source of inspiration for the Czech one. The aim of the reform is to make the organisation clearer. Optimally by forming the Development Agency. Its shape is still being discussed.

Literatura a zdroje

Mezinárodní smlouvy

www.eurotreaties.com/Amsterdam.text.html, Amsterodamská smlouva

http://ec.europa.eu/comm/development/body/cotonou/index_en.htm, Dohoda z Cotonou

www.eurotreaties.com/Maastrichttext.html, Maastrichtská smlouva

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

www.mzv.cz, Analýza a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci 1996-2000 Ministerstvo zahraničních věcí

www.mzv.cz, Česká republika a rozvojová politika Evropské unie, Ministerstvo zahraničních věcí 6.04.2006

Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha

www.mzv.cz/pomoc Ministerstvo zahraničních věcí, 21.4.2006

Možnost účasti českých společností na programech zahraniční rozvojové spolupráce Evropského společenství, MZV ČR, Praha 2005

<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=33522&ido=14651&idj=1&amb=3&ParentIDO=14651>, Practical Guide to contract procedures financed from the General Budget of the European Communities in the context of external actions Ministerstvo zahraničních věcí 4.5.2006

www.mzv.cz, Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Angolou na období 2006-2010, Ministerstvo zahraničních věcí

www.mzv.cz, Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou na období 2006-2010, Ministerstvo zahraničních věcí

www.mzv.cz, Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Jemenskou republikou na období 2006-2010 Ministerstvo zahraničních věcí

www.mzv.cz, Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Zambií na období 2006-2010, Ministerstvo zahraničních věcí

<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=20064&ido=11177&idj=1&amb=120&ParentIDO=11173> Rozvojová spolupráce, Ministerstvo zahraničních věcí, OECD, 4.5.2006

<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=8306&ido=7599&idj=1&amb=1>
Zásady pro poskytování zahraniční pomoci, Ministerstvo zahraničních věcí, 4.05.2006

Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů

<http://www.rozvojovestredisko.cz/infoprior.php> Ekonomické informace k prioritním zemím, Rozvojové středisko 20.4.2006

http://www.rozvojovestredisko.cz/about_rspol.php Zahraniční rozvojová spolupráce ČR, Rozvojové středisko 21.4.2006

Usnesení Vlády České republiky

Koncepce zahraniční rozvojové pomoci české republiky na období let 2002 až 2007, MZV ČR, prosinec 2001, Praha

Zásady rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie, přijaté vládou 31.3.2004

Neziskové nestátní organizace

www.adra.cz/kdo-jsme, Adra, 6.4.2006

<http://www.alliance2015.org/>, Alliance 2015, 19.4.2006

www.clovekvtsni.cz/kdojsme/clenstvi.php, Člověk v tísni, 6.4.2006

<http://ceskoprotichudobe.cz>, Česko proti chudobě- projekt neziskových organizací, 28.1. 2005

www.eurostep.org, Eurostep, 15.3.2006

www.FoRS.cz/1_onas/historie.thm, FoRS, 15.4.2006

<http://www.nadacepartnerstvi.cz/cestina/darci/legislativa.php>, Nadace partnerství, 29.1.2006

http://www.ngo-eu.cz/zobraz_ngo.asp?id=17, Neziskové organizace v EU, 28.1.2006

http://www.polytechna.cz/volonte_rozvoj_spoluprace.html, Polytechna, 21.4.2006

<http://www.eu-platform.at/english/start.asp?b=812>, Platforma EU, 19.2.2006

www.solidar.org, Solidar, 28.1.2006

www.FoRS.cz/1-onas/stanovy.thm, Stanovy FoRS, 6.4.2006

<http://www.trialog.or.at/start.asp?m=1>, Trialog, 20.4.2006

<http://www.trialog.or.at>, Trialog, 19.2.2006

<http://www.presidencyfund.org>, Presidency Fund, 21.2.2006

Portály neziskové organizace Člověk v tísni o rozvojové pomoci

<http://www.rozvojovka.cz/cr2002.php>, Rozvojovka, 27.10.2005

<http://www.rozvojovka.cz/cssr.php>, Rozvojovka, 26.10.2005

<http://www.rozvojovka.cz/rozvojcr.php>, Rozvojovka, 27.10.2005

Literatura

Aidan, Cox; John, Healey.: European Development Cooperation and the Poor, Overseas Development Institute, London 2000

Elikia, Bokolo.: Développement: de l'aide au partenariat, La documentation française, Paris 1993

Ch. Bretherton, J. Vogler.: The European Union as a Global Actor, Routledge, London, 1999

A. Cox; J. Chapman .: The European Community External Cooperation Programme, Overseas Development Institute, London, 1999

G. Cumming .: Aid to Africa, Ashgate, Cardiff University, London, 2001

Finn, Tarp. : Foreign Aid and Development, Routledge, New York, 2001

A. Goichaoua.: Questions de Développement: La situationa de populations rurales, Harmattan, Paris 1996

P. Halaxa, P. Jelínek, V. Kouzek: Czech Republic, FES, internet library:
<http://library.fes.de/fulltext/id/01424003.htm> 8.2. 2006

Ch. Hill, M. Smith.: International Relations and the European Union, Oxford University Press, London, 2005

ed. P. Hoebink, O. Stokke.: Perspectives on European Development Co-operation, Routledge, London 2005

P. Jelínek: Rozvojová pomoc Visegrádských států,
<http://www.visegrad.info/index.php?ID=clanek&IDc=1>

kol. autorů.: Globální problémy a rozvojová spolupráce, ČvT, Praha 2005

- J.-P., Patat.: Afrique, un nouveau partenariat Nord-Sud, Harmattan, Paris, 2005
- M. van Reisen.: The North-South Policy of the European Union, International Books, Utrecht 1997
- P. Roumequere, Une societe de développement régional intégré, Institut Francais de recherche scientifique pour le développement en cooperation, Paris 1986
- Rozvojové fondy Evropské unie. Manuál pro české NNO, Praha 2005, Development Worldwide o.s.
- M. Schmale.: The Role of Local Organizations in Third World Development, Avebury, London, 1993
- A. P.Thirlwall.: Growth and Development, Macmillan Press, London 1999
- Voluntary Aid for Development, OECD, Paris, 1988

Instituce Evropské unie

- www.europa.eu.int/commission_barroso/index_en.html , Evropská komise, 18.2.2006
- http://europa.eu.int/comm/index_en.htm, Evropská komise, 18.2.2006
- http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm, Evropská komise, EuropeAid, 18.2.2006
- www.europe-cares.org Evropská komise, Europe Cares, 15.3.2006
- http://europa.eu.int/comm/echo/presentation/index_en.htm Evropská komise, ECHO, 20.4.2006
- http://europa.eu.int/comm/development/body/cotonou/statistics_en.htm, Evropská komise, Generální ředitelství pro rozvoj, Smlouva z Cotonou
- http://europa.eu.int/comm/dgs/humanitarian_aid/index_en.thm Evropská komise, humanitární pomoc, 18.2.2006
- http://www.europa.eu.int/institutions/council/index_cs.thm , Evropská rada, 18.2.2006

Další instituce a organizace

- www.development-studies.org, Mezinárodní rozvojová studia, Univerzita Palackého Olomouc, 21.4.2006
- http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/zahr_rozv_spoluprace.html Ministerstvo financí, Zahraniční rozvojová spolupráce, 18.4.2006

www.oecd.org/about, OECD 21.4.2006

Další zdroje

<http://www.library.ep.ec/library-app/viewthemepage.action?id=7&pid=03-01-02-07>
Rozvojová politika, Knihovna Evropského parlamentu, 4.2.2006

A.Verhaagen, kurz Vzdělávání v zemích 3. světa, ULB, Brusel, letní semestr 2006

Projekt bakalářské práce

„Česká rozvojová spolupráce, součást zahraniční pomoci Evropské unie“

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Běla Plechanovová, CSc.

Zpracovává: Iva Petříčková, FSV UK, 2. ročník

Rozvojová problematika tvoří důležitou součást zahraniční politiky každého státu Evropské unie i společenství jako celku. V současné době je rozvojová spolupráce České republiky na počátku svého porevolučního vývoje. Přestože tento sektor patří mezi ty, které zaznamenaly velmi rychlý růst, nevznikla doposud souborná práce pojednávající o jeho historickém vývoji a možnosti spolupráce jeho složek s institucemi a organizacemi nadstátními. Věřím, že tato práce podá komplexní pohled na stávající situaci a přiblíží nejen fungování, ale i dopad poskytované pomoci a možnosti dalšího vývoje.

Svou bakalářskou práci bych ráda věnovala jak analýze pomoci poskytované státními subjekty České republiky, tak pomoci, která vychází z neziskového sektoru. Tuto část považuji za jádro své práce. Proto, abych mohla hodnotit roli republiky v rámci Evropské unie a možnosti prohlubování spolupráce, považuji za klíčové zaměřit první část své bakalářské práce výhradně na nastínění pomoci, která byla v minulosti poskytována. Nejprve bych přiblížila historický vývoj, s ohledem na situace před revolucí v roce 1989 a po ní. Pokusila bych se podat globální analýzu projektů realizovaných v rozvojových zemích v intencích logiky studené války, které byly realizovány před rokem 1989 a zhodnotit jejich efektivitu a dopad na stávající českou rozvojovou pomoc. Zdůraznila bych, jakým způsobem byla přetransformována institucionální struktura v rámci státních institucí, které se na ní podílely a zde bych se zmínila o možném dalším vývoji, které tyto složky v následujících letech uskuteční. Pokusím se nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem se podílely na zahraniční pomoci neziskové nestátní organizace, jak se obnovila jejich činnost a jak je vývoj po roce 1989 ovlivnil. Klíčovými mezníky byl vstup české republiky do OECD a Evropské unie, proto považuji za nutné zmínit reflexi zvláště těchto kroků ve státní i nestátní sféře. Zde bych vycházela především z analýz plánů přijatých českou vládou.

Jak jsem již zmínila, neziskové nestátní organizace mají své nezastupitelné místo a jejich činnost nebyla dosud globálně zmapována, proto bych druhou část práce věnovala jejich činnosti, poukázala na jejich spolupráci se státem a nestátními organizacemi na úrovni Evropské unie. V této části práce bych se pro ilustraci zmínila i o několika konkrétních významnějších misích a projektech.

Cílem mé práce je zhodnotit možnosti efektivního využití zkušeností Evropské unie pro efektivnější rozvoj české pomoci, proto bych se pro nastínění situace věnovala nejprve prioritám Evropské unie v pomoci zemím třetího světa. Pokusila bych se analyzovat historické aspekty, které vedly k jejich vytvoření. Svou pozornost bych věnovala důležitým implementačním nástrojům této politiky vnějšího financování: Generálnímu ředitelství vnějších vztahů „Directorate General for External Relations“ a Generálnímu ředitelství pro rozvoj „Directorate General for Development“. Vzhledem k probíhající institucionální stávající reformě, která zásadně ovlivňuje efektivitu poskytované pomoci, bych kladla důraz i na nově utvořené složky, například agenturu EuropeAid a Evropskou humanitární organizaci „ECHO“. Zde bych zmínila především koncepci jejich práce, v níž hrají zásadní roli neziskové organizace, jako většinoví realizátoři projektů.

Závěrem mé práce by byl rozbor možností spolupráce mezi státním i neziskovým nevládním sektorem a institucemi Evropské unie. Zde bych se zaměřila jak na zprostředkovatelské orgány, tak na jednotlivé projekty, které jsou podporovány Evropskou unií a jsou realizovány subjekty České republiky a v neposlední řadě také na možnosti finanční podpory poskytované Evropskou komisí neziskovému sektoru.

Pro svou práci bych použila metodu analyticko- historickou.

Obsah

1. Rozvojová pomoc České republiky
 - i. Historický vývoj
2. Institucionální struktura
 - a. Státní sféra
 - i. Státní plán rozvojové pomoci
 - ii. Transformace struktury
 - b. Neziskový nestátní sektor
 - i. Historický vývoj v působení neziskových nestátních organizací
 - ii. Nejdůležitější aktéři české neziskové nestátní sféry- NGOs
 1. Stručná charakteristika specifik jejich činnosti a základní legislativní rámec jejich působnosti v rámci České republiky
 2. Hlavní realizované projekty po roce 1989
 - iii. Neziskové organizace a změny jejich práce po začlenění České republiky OECD a EU
 1. Spolupráce neziskových organizací v rámci Evropské unie
3. Institucionální struktura Evropské unie zajišťující naplňování Rozvojových cílů tisíciletí
 - i. Priority
 - ii. Institucionální struktury zajišťující jejich dosažení
4. Spolupráce státních struktur s neziskovým sektorem v rámci Evropské unie
5. Perspektivy dalšího vývoje

Seznam odborné literatury:

Základní literatura:

Jelínek, P.: Rozvojová politika Evropské Unie, Praha 2003

Stokke, O.: European Development Assistance, Policies and Performance, Oslo 1984

Lister, M.: New perspectives on European Union development cooperation, Boulder 1999

Základní monografická literatura:

The European Development Found in a Few Words, Lucemburk 2002

Maxwell, S.: Evropská unie a rozvojová otázka: Plán Evropské rozvojové spolupráce do roku 2010, 2003

Foreign Aid and Third World Development, Westport, 1984

Sottas, E.: The Last Developed Countires: Introduction to the LDCs and the Substantial New Programme of Action for them, New York, 1985

Stokke, O.: Policy Coherence in Developmnet Co- operation, Londýn 1999

Caracciolo, B.: Le role de la societe civile dans le cadre des relations entre l'UE et les pays ACP, 2002

Alcoverro Via L.: The political conditionality in the European Uniov development cooperation policy: the case of good governance in the EU- ACP relationship, 2002

Ostatní zdroje:

České informační portály:

Informační portál o české rozvojové pomoci. www.rozvojovka.cz

Informační portál organizace Projekt Člověk v tísni - společnost při České televizi, o.p.s.. www.infoservis.cz

České fórum pro rozvojovou spolupráci. www.fors.cz

Informační centrum neziskových organizací - <http://www.neziskovky.cz>

České organizace působící na poli rozvojové a humanitární pomoci:

Člověk v tísni- společnost při České televizi, o.p.s. www.clovekvtisni.cz,
<http://www.pinf.cz/>

Projekt organizace Člověk v tísni zvyšující zájem o dění v zahraničí.
<http://www.jedensvet.cz/>

Projekt organizace Člověk v tísni- společnost při České televizi, o.p.s. pro rozvojovou výchovu <http://www.varianty.cz/>

Sdružení Česká katolická charita. www.charita.cz

ADRA, o.s. <http://www.adra.cz/>

EDUCON dobrovolnické sdružení zaměřené na šíření know-how v rozvojových zemích: <http://www.educon.cz/>

Humanistické centrum Narovinu <http://www.adopceafrika.cz>

INEX sdružení dobrovolných aktivit <http://www.inexsda.cz>

Likvidace lepry <http://www.fors.cz/likvidace-lepry.htm>

Volonté Czech, o.p.s.: http://www.polytechna.cz/volonte_obecne_info.html

Vysokoškolští humanisté: <http://www.novyhumanismus.cz>

Trialog <http://www.trialog.or.at>

Instituce Evropské unie:

Evropská komise http://europa.eu.int/comm/sitemap/index_en.htm

European Development Fund http://europa.eu.int/comm/budget/fed/index_en.htm

DG Development

http://europa.eu.int/comm/dgs/development/organisation/whoiswho_en.thm

Generální ředitelství pro vnější vztahy

http://europa.eu.int/comm/dgs/external_relations/index_en.htm

EuropeAid http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm

Vyhledávání detailů o projektech externí pomoci EU

<http://europa.eu.int/comm/europeaid/cgi/frame12.pl>

ECHO-Kancelář pro humanitární pomoc

http://europa.eu.int/comm/echo/index_en.htm

EU a její rozvojová politika - http://europa.eu.int/comm/development/index_en.htm

Český státní sektor:

Ministerstvo zahraničních věcí ČR a rozvojová spolupráce

<http://www.mzv.cz/pomoc>

Rozvojové středisko při Ústavu mezinárodních vztahů

<http://www.iir.cz/cz/rs/cz/index.html>

Zahraníční rozvojová pomoc v gesci Ministerstva životního prostředí ČR

<http://www.env.cz/www/zamest.nsf/defc72941c223d62c12564b30064fdcc/6b40016e31eccc9cc1256ce8004c8569?OpenDocument>

Akademický sektor:

Univerzita Palackého v Olomouci a studia zaměřená na rozvojovou spolupráci

<http://www.development-studies.cz>

Ostatní:

Development Worldwide <http://www.euweb.cz>

Evropské centrum nadací www.efc.be

Databáze nadací www.fundersonline.org

Evropská brána <http://www.ngo-eu.cz>

AlertNet , projekt Reuters <http://www.alertnet.org>

Directory of Development Organizations <http://www.devdir.org/>

Development Resource Centre www.dev-zone.org

Development Gateway www.developmentgateway.org

Development Initiatives www.devinit.org

EPA Watch (monitoring jednání mezi EU a zeměmi EPA) www.epawatch.net

Euforic (Evropské fórum rozvojové spolupráce) www.euforic.org